

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü

DADAŞKÖY'DE NÜFUS VE YERLEŞME

(Yüksek Lisans Tezi)

Salina TÜZEMEN

ERZURUM (1987)

İÇİNDEKİLER	SAYFA
ONSOZ	
GİRİŞ	1
I. BOLÜM	
ARAŞTIRMA SAHASININ FİZİKÎ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	5
1.1- Jeolojik Özellikler	5
1.2- Jeomorfolojik Özellikler	6
1.3- İklim Özellikleri	8
1.4- Araştırma Sahasının Toprakları	14
1.5- Bitki Ortüsü	15
1.6- Hidroğrafya Özellikleri	15
II. BOLÜM	
ARAŞTIRMA SAHASININ BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ	16
A. NÜFUS	
2.1- Nüfus Artışları	16
2.2- Nüfus Yoğunlukları	23
a- Matematiksel Yoğunluk	23
b- Fizyolojik Yoğunluk	25
2.3- Nüfus Hareketleri	26
a- Doğumlar ve Ölümler	26
b- Göçler	27
2.4- Nüfusun Eğitim Durumu	29
2.5- Nüfusun Beslenmesi ve Sağlık Durumu	32
B. YERLEŞME	
2.1- Genel Bakış	33
2.2- Coğrafî Şartlar ve Meskenler	34
a- Jeomorfolojik Şartlar ve Meskenler	34

b- İklim Şartları ve Meskenler	35
c- Bitki Ortüsü ve Meskenler	36
d- Sosyo-İkonomik Yapı ve Meskenler.	36
e- Gelenek-Görenek ve Meskenler.	37
2.3- Yapı Malzemesi ve Meskenler	38
a- Kerpiç Meskenler	38
b- Taş Meskenler	39
c- Çağdaş Meskenler	40
2.4- Örtü Malzemesi ve Kat Durumuna Göre Meskenler... 42	
a- Toprak Örtülü Meskenler	42
b- Sac-Levha Örtülü Meskenler.	44
c- Tek Katlı Meskenler	44
d- Çok Katlı Meskenler	45
1- İki Katlı Meskenler.	45
2- Üç ve Daha Fazla Katlı Meskenler	45
2.5- Fonksiyonlarına Göre Meskenler	46
a- Aile Konutu Meskenler	46
b- Sosyal Amaçlı Meskenler	50
c- Dinî Amaçlı Meskenler	51
d- Askerî Amaçlı Meskenler	51
III. BÖLÜM	
DADAŞKÖY'ÜN BAZI SORUNLARI	53
3.1- Fizikî Coğrafya Özelliklerinden Kaynaklananlar	53
3.2- Sosyo-İkonomik ve Sosyo-Kültürel Yapıdan Kaynaklananlar	54
ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER.	57
FAYDALANILAN KAYNAKLAR	62
ANKET ÖRNEKLERİ - FOTOĞRAFLAR VE ŞEKİLLER	65

ÖNSÖZ

Araştırma konumuzu; Erzurum Merkez İlçe sınırları içerisinde bulunan, "Dadaşköy'de Nüfus ve Yerleşme" sorunlarının coğrafî bakış açısı ile incelenmesi oluşturmaktadır.

Ülkemizin en küçük yönetim birimleri olan "Köy Yerleşmeleri", değişik sorunları açısından nisbeten fazla işlenmiş bir konu olmasına rağmen, halen Köye Yönelik sorunların, tam anlamıyla çözümlenmediği bilinmektedir. Ülkemizde mevcut olan 86639 yerleşmenin % 40'dan fazlası Köy yerleşmelerinden oluşmuştur. Bölgesel coğrafî farklılıklar nedeniyle, Köyler hayat tarzı ve sosyo-ekonomik bakımdan nisbeten karmaşık yerleşim sistemleridir.

Bugün ülkemizde, 1985 yılı itibarı ile 36119 Köy yerleşmesi bulunmaktadır. Bu değer yüksek bir rakam arzemesi, bizi böyle bir araştırmaya sevk etmiştir. Bu tür bir çalışmayla Köy ve Köylü sorununun çözümüne katkıda bulunmayı amaçlamış bulunuyoruz. Köye yönelik hizmetlerin yararlı olabilmesi, özellikle Köylerimizin sosyo-ekonomik sorunlarını ortaya koymakla mümkün olmaktadır.

İncelemeğe çalıştığımız Dadaşköy'de, çalışmalarımızı sürdürürken büyük destek ve ilgisini gördüğümüz Dadaşköy halkına teşekkür ederiz. Erzurum Devlet İstatistik Enstitüsü Bölge Müdürlüğü, Kadastro Bölge Müdürlüğü, Erzurum Belediye Başkanlığı, Emlâk Vergi Dairesi, Köy İşleri İl Müdürlüğü ve Gazi Sağlık Ocağı yöneticilerine verdikleri bilgiler için teşekkürü bir borç biliriz.

Tez hocam Doç.Dr.Hayati Doğanay'a çalışmanın her aşamasında gerekli yardım esirgemediklerinden şükranlarımı sunarım.

Ayrıca değerli hocalarım Yrd.Doç.Dr.Ergün Dayan'a ve Yrd. Doç.Dr.Ramazan Özey'e önemli katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Saliha TÜZEMEN
Erzurum(1987)

G İ R İ Ş

GİRİŞ :

I- Araştırmanın Amacı ve Metodu

"Dadaşköy'de Nüfus ve Yerleşme" adı altında yapmış olduğumuz çalışmanın amacı; Erzurum'a 3 km. mesafede bulunan bu köyde, bugün bile, âdeta Neolitik Devir konut inşa tarzını hatırlatacak evlerin bulunması ve hayat tarzının pek gelişmemiş olması, Erzurum gibi eski bir kültür ve medeniyet merkezine çok yakın oluş avantajından pek yararlanmadığı anlaşılan bu yerleşmeği coğrafi bakış açısı ile incelemeye bizi sevketmiştir.

Bilindiği üzere ülkemizde yıllardan beri Köy ve Köylü sorununu birçok şekillerde ve farklı bilim mensupları tarafından ele alınmıştır. Cumhuriyet döneminin ilk bilimsel kongresi, 15 Şubat 1923 tarihli İzmir Birinci Türkiye İktisat Kongresidir. Kongrede alınan ve uygulanması gereken kırsal kesime yönelik geliştirici tedbirlerin en önemlisi "eğitim, güvenlik, sağlık, yol, kooperatifleşme, vergilerin hafifletilmesi, kredi sorunları gibi sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel tedbirlerdir.

Bu görüşlere paralel olarak, Cumhuriyet Devri'nde ülkemizde belirli bir Köycülük siyaseti izlenmiştir. Burada kuşkusuz Cumhuriyetimizin kurucusu büyük Atatürk'ün çok önemli rolü olmuştur. Atatürk'ün; "Millî ekonominin temeli ziraattir; Türkiye'nin hakiki sahibi, efendisi Köylüdür" direktifleri, Cumhuriyet hükümetlerinin Köy ve Köylü sorununa eğilmesinde, temel motifler olmuştur.

Cumhuriyet devri boyunca, ülkemizde köye yönelik pek çok şey yapılmıştır. Acaba Dadaşköy, bu gelişmelerden payını almış mıdır?

İşte araştırmamızda, özellikle bu sorunun cevabı üzerinde durulmuştur.

Araştırmamızda uygulanan metodun ana hatları şunlardır:

1- Arazi Gözlemleri: Araştırmamızın en önemli aşamasını oluşturmuştur. Gözlem uygulaması, iki aşamada gerçekleşmiştir. Bunlardan birincisi, ekonomik fonksiyon sahası ile birlikte, Dadaşköy yerleşim yöresini bütünü ile gezip gözlemek teşkil etmiştir. İkinci aşamada ise koy yerleşim merkezinin iç dokusu, konutlar ve eklentilerinin büyük çoğunluğu incelenmiştir.

2- Anket Uygulaması: Uygulama, çalışmamızın "ek" kısmındaki soruları, "mülâkat" şeklinde Dadaşköy'de oturan "hane başkanlarına", gözlemler süresi boyunca yöneltmek suretiyle cevapları kaydedilip, daha sonra değerlendirme yoluna gidilmiştir.

3- Yardımcı Dokümanın Derlenmesi: Bu konuda Erzurum Kadastro Bölge Müdürlüğünce hazırlanmış olan 1/500 ölçekli Dadaşköy Kadastro planları, 1/25000 ölçekli Türkiye Topografya Haritalarının İ-46 a2 ve İ-46 b1 paftaları temin edilerek çalışma sahasının kadastro planı ve topografya haritası çizilmiştir.

4- Basılı Kaynakların İncelenmesi: Araştırma sanamızı direkt olarak inceleyen basılı eserler bulunmakla birlikte, Erzurum şehrini ve Erzurum Ovası'nı coğrafî yönleri ile inceleyen, ya da komşu bilim mensuplarınca yapılmış olan araştırmalar incelenerek, sahanızın coğrafî özelliklerinin belirlenmesinde, bunlardan da yararlanılmıştır.

5- Yazma Aşaması: Derlenen bilgi ve belgeler, coğrafî bakış açısı dahilinde kompoze edilmeğe çalışılmış ve coğrafî metodun gerektirdiği yardımcı şekiller, tarafımızdan hazırlanmıştır.

Dadaşköy, coğrafî bakış açısı ve perspektifi dahilinde bugüne kadar incelenmediğinden, araştırmamızın orjinal bir çalışma olduğu kanaatini taşıyoruz.

II- Araştırma Yöresinin Konumu ve Genel Tanıtımı:

Araştırmamıza konu teşkil eden Dadaşköy, Erzurum Şehir yerleşim sahasının kuzeyinde olup, şehir merkezine göre 3 km.

kadar kuzeyde ve belediye sınırları dışındadır. Erzurum Ovası'na göre, bu ovanın, Karasu Ovası bölümü üzerinde yer tutmuştur. Doğu ve Kuzeydoğusundan, Şeyh Köyü toprakları ile, kuzeyinden Karasu ırmağı yatağı tarafından, batısından ise Çiftlik Köyü arazisi ile sınırlandırılmıştır(Harita 1).

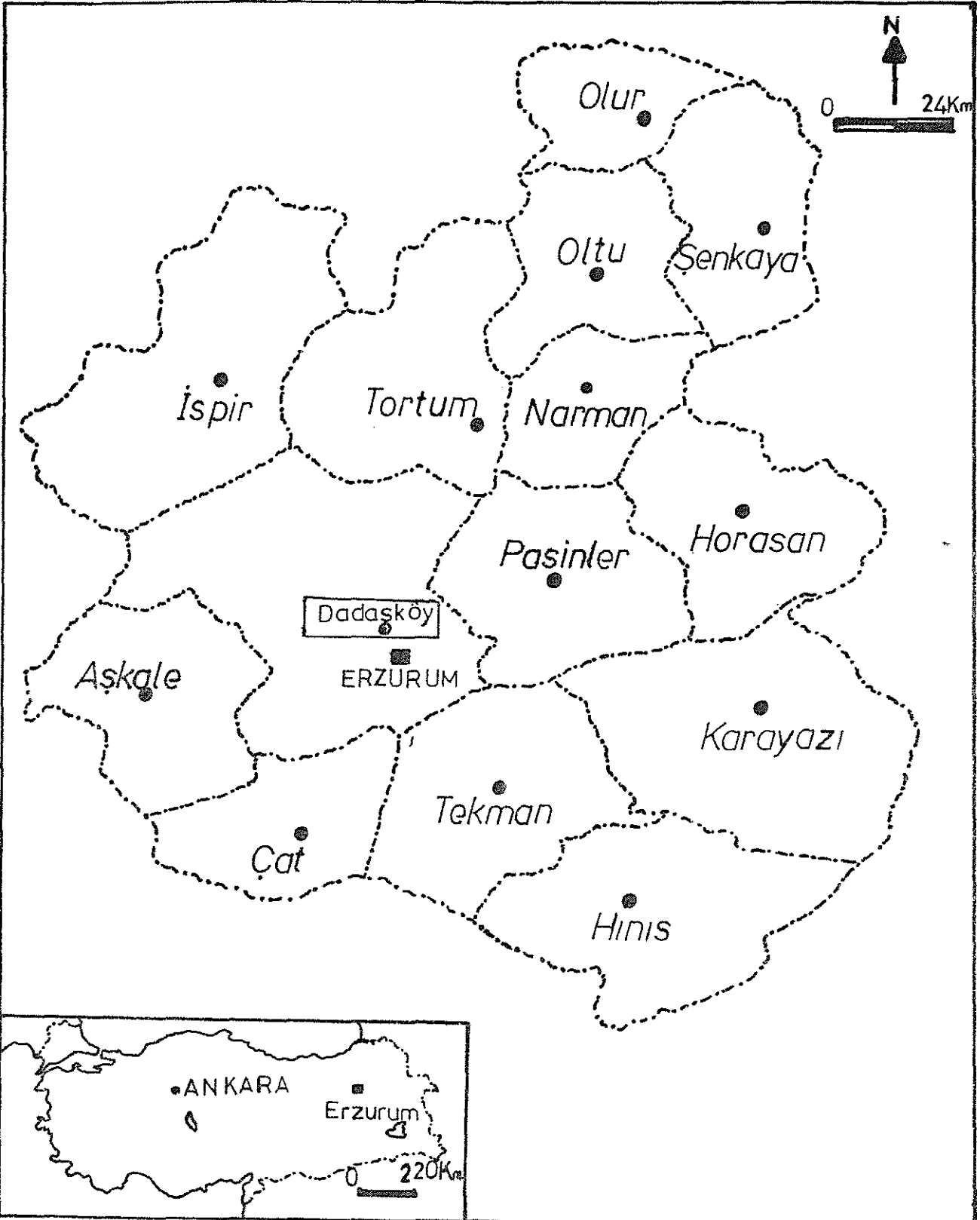
Köy arazisinin yüzölçümü, yaklaşık 3500 ha.kadardır(1). Köy yerleşim merkezi 1750 m. yükseklik gösteren bir konumda kurulmuştur. Dolayısıyla Erzurum'un İç Kale platformu yüksekliğine (1950 m.) göre, köy yerleşim merkezinin bağıl yüksekliği, 200 m. daha azdır(2).

Dadaşköy ve dolayısıyla da çevresindeki yerleşmeler, Erzurum Ovası'nın Karasu Ovası bölümü üzerinde yer tutar. Ovanın bu bölümü de bütününde olduğu gibi, kuzeyden Dumlu Dağları(Dumlu tepe 3200 m.) ve güneyden Palandöken Dağları (Büyük Ejder 3176:m.) ile sınırlandırılmıştır. Batı ve doğuya doğru uzanan arazi, Erzurum Ovası'nın devamından oluşur(Harita 2).

Erzurum Ovası'nın Karasu Ovası bölümündeki Köy yerleşmelerinin (Dadaşköy, Şeyh Köyü ve Çiftlik Köyü) en büyüğü Dadaşköy'dür. Nüfusu, 1985 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, 2745 kadardır.

Dadaşköy'ün eski adı Kân Köyüdür. Burada "Kân" sözcüğü, Arapça "ambar" anlamına gelmektedir. Bu da, Köy tarım arazisinin çok verimli olması ile ilgili bir adlandırma olsa gerekir. Daha sonra 1953'den itibaren köyün adı "Dadaşköy" olarak değiştirilmiştir(3).

-
- (1) Veri, Erzurum Kadastro Bölge Müdürlüğü elemanlarınca hazırlanmış olan 1/500 ölçekli "kadastro plânı" üzerinde, "karamleme metodu" ile ölçmek suretiyle hesaplanmıştır.
 - (2) 1/25000 ölçekli Türkiye Topoğrafya Haritası İ-46 a2 ve İ-46 b1 paftalarına göre
 - (3) Dadaş; erkek kardeş, yigit gibi anlamlara gelir. Yurdumuzda bu ad sadece Erzurum halkı için kullanılır. Bugün ülkemizde, 36119 köy yerleşmesi vardır(1985). Ancak çok ilginçtir ki, bu köyler arasında tek bir köyün adı "Dadaşköy"dür.

Harita 1: Lokasyon Haritası.

BÖLÜM 1

FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

ARAŞTIRMA SAHASININ FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

1.1- Jeolojik Özellikler:

Çalışma sahanızı oluşturan Badışkoy Erzurum Havzası tabanında yer aldığından, sahanın jeolojik özellikleri ortaya konulurken, Ova bir bütün olarak ele alınmıştır.

Alpin dağ oluşumundan sonra düşey yöndeki tektonik hareketlerle şekillenen Erzurum Ovası, Doğu Karadeniz Dağları ile Anadolu plakacığının kuzeyinde bulunan bir sıkışma çarpışma zonu içerisinde yer aldığı kabul edilmektedir (1).

Sahanın Miyosen'den itibaren yükselmeğe uğraması sert olan temel formasyonlarda gerilmelere ve kırılmalara sebep olmuştur. Buna bağlı olarak da havza tabanı NE-SW yönlü faylarla çökmüş, kenar sahalar ise yükselmiştir. Çöken saha Pliyosen tatlisu gölü tarafından işgal edilmiş olup sedimentasyon başlamıştır.

Araştırma sahanızın ana çizgileri ile şekillenmesinde en etkili ve şiddetli tektonik hareket Miyosen sonu ve Pliyosen başlarında meydana gelmiştir. Erzurum çöküntüsünün bulunduğu saha, kırılma sonucunda derin bir halde çökmüş, bunu çevreleyen volkanik sanalar yükselmiştir(2).

Kuaterner'de meydana gelen dikine hareketlerle havza tabanı, rejue faylarla yeniden çökmüştür. Batıdan Karasu'-yun depresyonu kapması ile saha dış drenaja bağlanmıştır. Kuaterner'de epirojenik hareketler de meydana gelmiş ve buna bağlı olarak batıdan doğuya doğru eğimlenmiştir. Nitekim aşınım yüzeylerinin batıdan doğuya doğru az da olsa eğimlenmesi, Ovanın kuzeyinde disimetrik vadi sisteminin teşekülü ve Ovanın doğusunda dağların eteklerindeki birikinti

(1) İ, Atalay., 1978, Erzurum Ovası ve Çevresinin Jeolojisi ve Jeomorfolojisi. s.30-31, Erzurum

(2) İ, Atalay., 1978. Erzurum Ovası ve Çevresinin Fiziki ve Tatbiki Fiziki Coğrafyası. s.40, Erzurum

yepazesinin yutulması ve bu alanlarda bataklıkların yerleşmesi bu durumu doğrulamaktadır(1).

Sahada şiddetli depremlerin (1458-1432-1850-1958-1964 ve 1983 depremleri gibi) görülmesi oluşumun halen devam ettiğini göstermektedir.

Erzurum Ovası'nın çevresi, trakit, traki-andezit, dasit, bazalt, aglomera ve tüflerden oluşan volkanik formasyonlarla çevrilmiştir(Harita 3).

Bu arazilerin tabanını ofiolitler oluşturur. Bu formasyon üzerinde Oligo-Miyosen yaşlı, trakit, dasit ve andezitler yer alır. En üstte ise, alttaki formasyon üzerine diskordant olarak yer almış olan bazalt ve aglomeralar görülür(2).

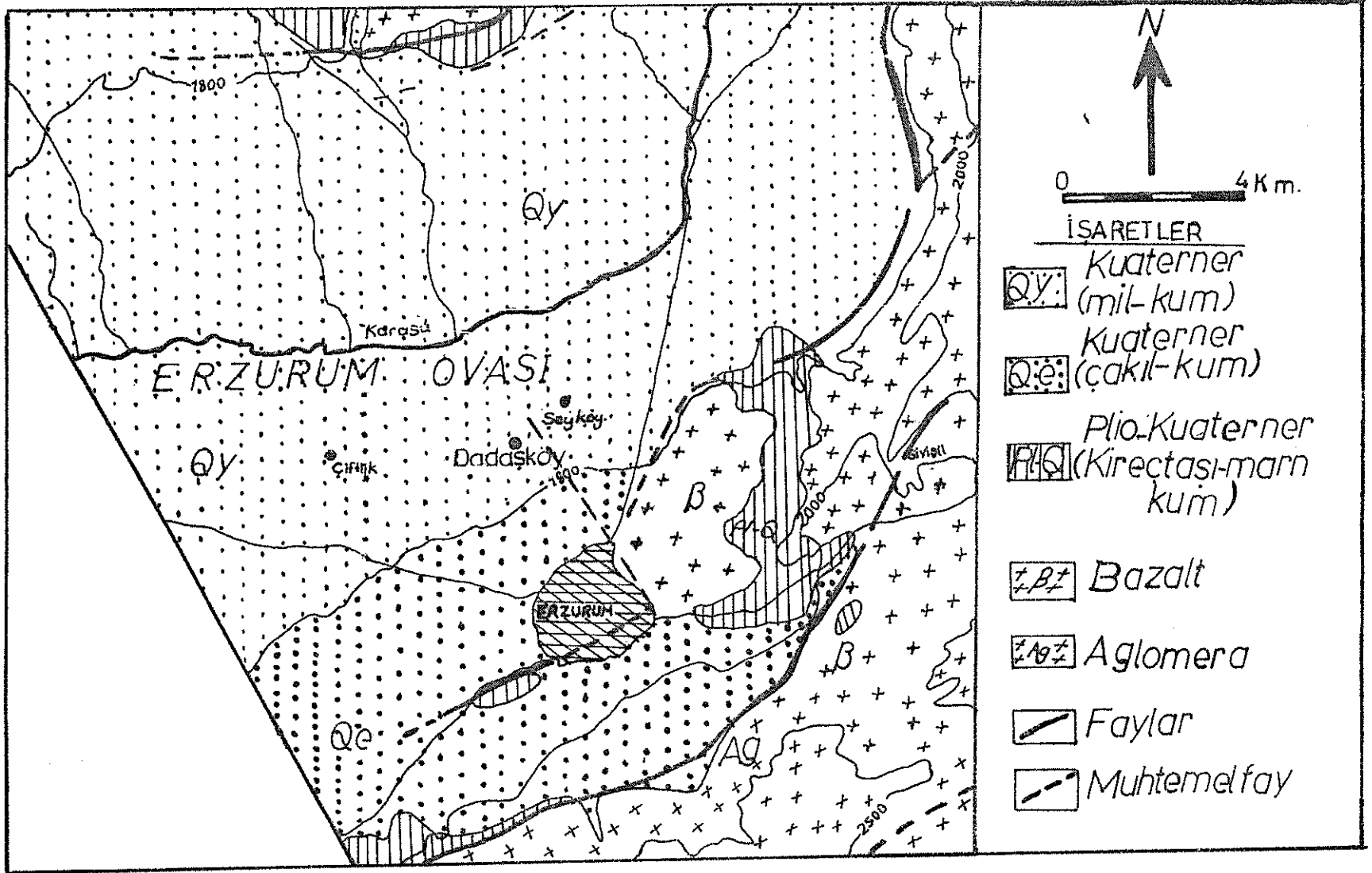
Çalışma sahasında plio-kuaterner Erzurum Ovası'nı, işgal eden tatlısu gölünde çökelmiş kil, kum, marn, kireçtaşı tabakalarından ve kısmen de çakıllı ve kumlu depolardan ibarettir(3). Havza tabanı ise, fluvio-laküstür çökellerin birikmesi ile oluşmuştur.

1.2- Jeomorfolojik Özellikler:

Teknotik bir havza tabanı olan Erzurum Ovası 1750-2000 m. seviyeleri arasında uzanmakta ve 825 km²'lik bir saha kaplamaktadır. Ova, güneyden 2700-3000 m. arasında uzanan Palandöken Dağları, kuzeyden 2800-3000 m. yükseklikteki Dumlu Dağı ve doğudan Kargapazarı Dağlarının güneybatıya doğru uzantısı ile çevrilmiştir.

Erzurum Ovası'nın doğusunda 1950 m. yüksekliğindeki Deveboynu ve Hamamderesi geçidi ile Pasinler Ovasına geçilir. Batıdan ise, 1700-1750 m. seviyesindeki Karasu oluğu ile Aşkale havzasına geçilir. Kuzeydoğuda aşağı yukarı 2000 m.yüksekliğinin-

-
- (1) İ, Atalay., 1978. Erzurum Ovası ve Çevresinin Fizikî ve Tatbikî Fizikî Coğrafyası. s.40-41
- (2) M, Ardos., 1984. Türkiye Ovalarının Jeomorfolojisi.Cilt 1. s. 121, İstanbul
- (3) İ, Atalay., 1978. A.g.e, s. 22. Erzurum

Harita 3: Dadashkoy ve Çevresinin Jeoloji Haritası.

deki Dumlu-Tortum oluğu yer alır(1).

Sahada meydana gelen tektonik hareketler aşınmanın gençleşmesini sağlamış ve dağlık alanlar derin bir biçimde yarılmıştır. Yine bu hareketlere bağlı olarak, havzanın güney ve kuzeyinde iç içe vadilerle genç polisiklik bir topoğrafya ortaya çıkmıştır.

Çevredeki dağlık alanlardan ova yüzeyine doğru binlerce metre uzunluğunda birikinti konileri gelişmiştir.

Ova'nın merkezî kısımlarında eğim son derece azdır. Doğudan batıya doğru onbinde 7 civarındadır. Kân Sazlığı civarında 1754 m. yükseltide eğim son derece azdır(% 007). Ovada Kân Sazlığından başka; Lazoglu Bataklığı, Müdürge Sazlığı ve Karasu Bataklığı yer almaktadır(2).

Ovadaki bataklıkları kurutmak amacıyla DSİ tarafından drenaj kanalı açılmıştır. Ancak eğimin az olmasından, bataklıklar tam anlamıyla kurutulamamıştır.

1.3- İklim Özellikleri:

Dadaşköy'ün iklim özelliklerini ortaya koyarken, Erzurum Meteoroloji İstasyonu verilerinden faydalanılmıştır. Araştırma sahasında Erzurum Meteoroloji İstasyonundan başka istasyon bulunmaması, köyün Erzurum'a 3 km. uzaklıkta yer almış olması, konum bakımından aralarında fazla bir fark bulunmaması gibi nedenlerden dolayı, Erzurum için elde edilen rasat değerleri Dadaşköy'e uygulanmıştır.

Uzun yıllık ortalamalarına göre, çalışma sahasında yıllık ortalama sıcaklık $5,9^{\circ}\text{C}$ dir. Sıcaklığın yıl içindeki gidişine bakıldığında, Ocak ayı sıcaklık ortalaması $-8,6^{\circ}$, Ağustos ayı sıcaklık ortalaması, $19,6^{\circ}$ dir(Çizelge 1 Şekil 1).

(1) İ, Atalay., 1978. Erzurum Ovası ve Çevresinin Jeolojisi ve Jeomorfolojisi. Atatürk Üniv.Yay.No: 543, Edebiyat Fak. Yay. No: 91. Araştırma Kitapları Serisi No: 81.sh.1.Erzurum

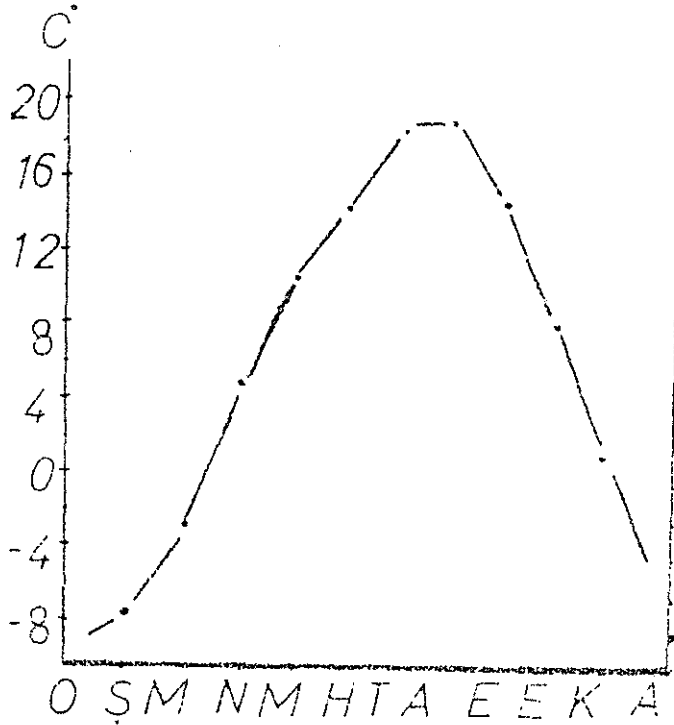
(2) İ, Atalay., 1978. A.g.e, sh. 56-57. Erzurum

Çizelge 1. Dadaşköy'ün Sıcaklıkla İlgili İklim Elemanları

	O	S	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
Ortalama Sıc. °C	-8.6	-6.9	-2.9	5.2	10.8	14.9	19.2	19.6	15.0	8.3	1.7	-5.3	5.9
En Yüksek Sıcaklık. °C	17.6	10.6	17.8	23.5	29.6	32.2	34.0	34.0	31.4	26.0	20.7	12.3	34.0
En Yüksek Sıcaklık Tarih.	4.57	28-55	28-47	13-70	29-48	29-58	20-62	4-35	12-37	2-43	17-30	20-37	
En Düşük Sıcaklık. °C	-30.4	-27.5	24.8	-18.5	-6.4	-3.2	1.0	1.2	-3.8	-12.0	-25.6	-28.0	
En düşük Sıcaklık Tarih.	20-72	3-47	5-33	8-33	4-53	5-67	4-57	28-41	20-36	23-41	28-67	24-53	

Kaynak: Ortalama, Ekstrem Sıcaklık ve Yağış Kıymetleri
Bütteni 1980.

Erzurum'da ölçülen en yüksek sıcaklık değeri 34° dir. Bu değer 20.7.1962 ile 4.8.1935 tarihlerinde ölçülmüştür.

Şekil 1. Erzurum'da Sıcaklığın Aylara Dağılışı

Erzurum'da 51 yıllık rasatlar (1929-1980) sonucu ölçülen en düşük sıcaklık değeri 20.1.1972 tarihinde $-30,4^{\circ}$ olarak ölçülmüştür.

Araştırma sahasının yıllık amplitüd değeri $28,2^{\circ}$ dir. Şu halde, Erzurum sıcaklık rejimi yönünden karasal bir sıcaklık rejimi göstermektedir(1).

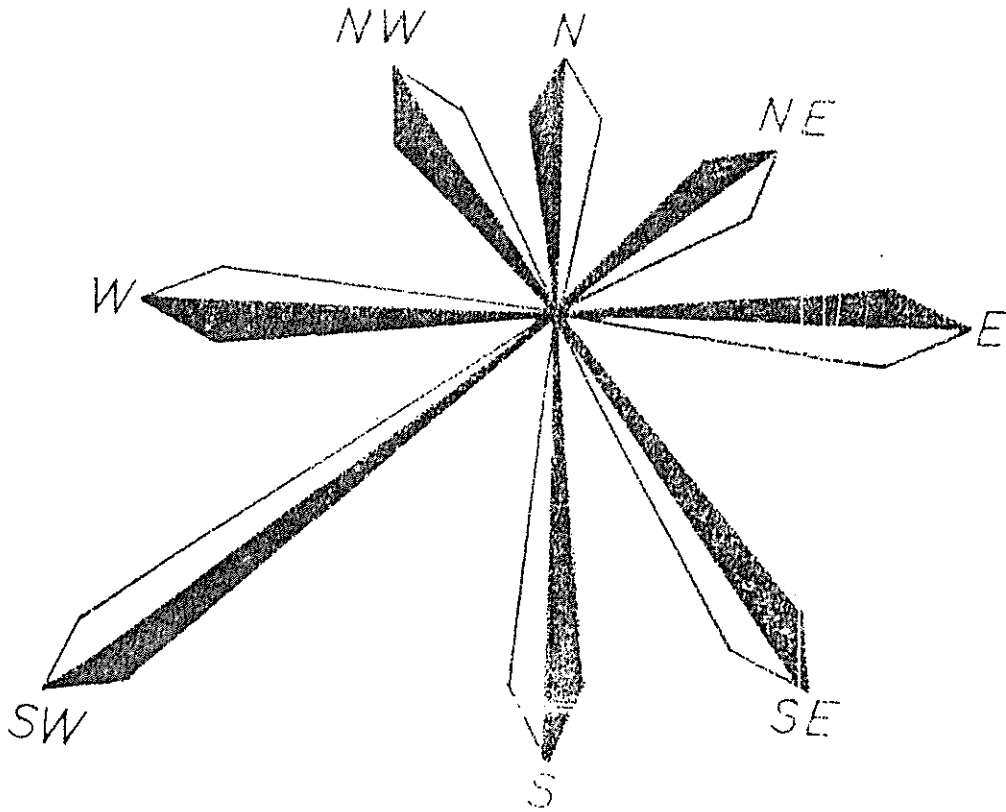
Yıllık amplitüdün yüksek, yazların sıcak, kışların soğuk, baharların belirgin olmaması ve ekstrem sıcaklıklar arasındaki amplitüdün büyük oluşundan hareketle yörede konti-

(1) İ, Atalay., 1980. "Erzurum Ovası ve Çevresinin İklimi". Atatürk Univ. Edebiyat Fak. Araştırma Dergisi. Sayı: 12, Fasikül 2. s.268. Erzurum

mental termik rejim şartlarının hâkim olduğunu söyleyebiliriz.

Erzurum'da ortalama donlu gün sayısı 153 gündür. Başka sözle yılın beş ayı donlu geçmektedir. Donlu günler, Eylül ayının son günlerinden itibaren başlar. Aralık, Ocak, Şubat ve hatta Mart ayı tamamen donlu geçer. En fazla donlu devreler kış mevsiminin bütün aylarıdır. En az donlu devreler Mart ve Kasım aylarıdır.

Erzurum'da hakim rüzgar yönünü % 34 frekansla, SW'dan esen rüzgarlar oluşturmaktadır(Şekil 2).

Şekil 2. Erzurum'un Yıllık Ortalama Rüzgar Gülü

Yaz mevsiminde iki hakim rüzgar yönü görülmektedir. % 35 frekansla NE dan, diğeri ise % 27 frekansla NW dan esmektedir.

Araştırma sahamızda bulutlu gün sayısı 198 dir. Havanın açık olduğu günlerde güneşlenme gün boyunca devam etmektedir.

Buna karşılık bulutlu olduğu günler de ise güneşlenmenin kısıtlı olması, ancak yer radyasyonu ile soğumanın olmaması, ısınmada etkili olmaktadır.

Erzurum'da ortalama güneşlenme süresi 7 saat 15 dakikadır(Çizelge 2). Bu süre yaz aylarında 11 saatin üzerine çıkarırken, kış aylarında 3 saate kadar inmektedir.

Çizelge 2. Erzurum'un Aylar İtibarı İle Ortalama Güneşlenme Süresi

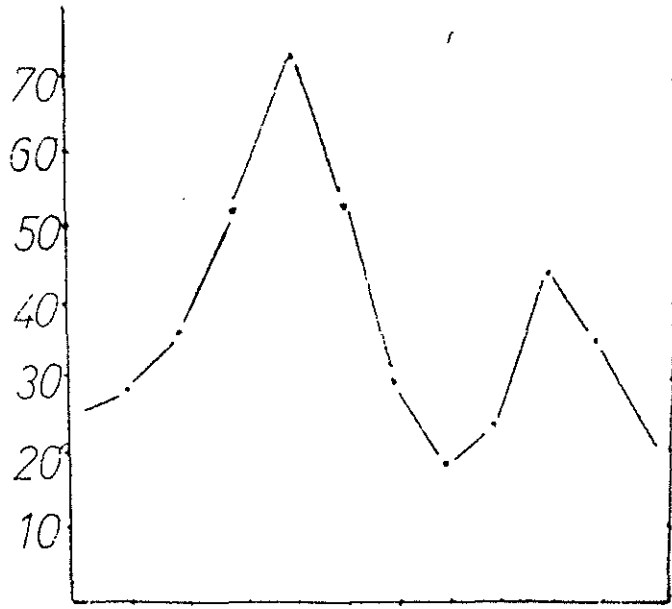
Aylar	Güneşlenme Süresi Sa/dk.
O	3.19
Ş	4.37
M	5.14
N	6.37
M	8.19
H	10.35
T	11.42
A	11.15
E	9.32
E	7.18
K	5.13
A	3.21
Ort.	7.15

Kaynak : Ortalama ve Ekstrem Kıymetler Meteoroloji Bülteni 1980

Araştırma sahamızda yıllık ortalama yağış miktarı 447,4 mm.dir. En fazla yağış 37.5 mm. ile Nisan ayında, en az yağış 18,4 mm. ile Ağustos ayında düşmüştür(Şekil 3).

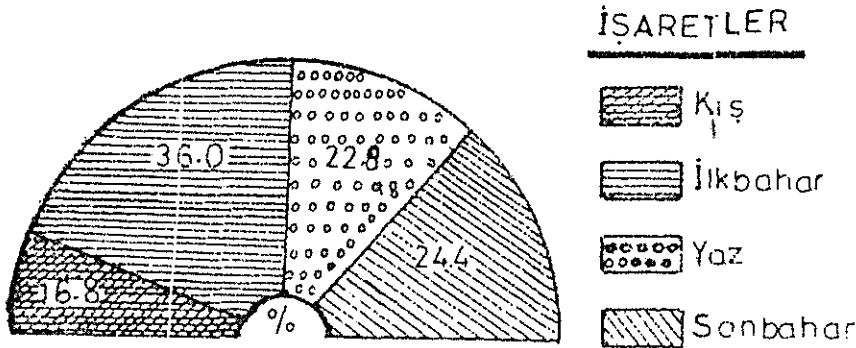
Yağışların aylara dağılışında olduğu gibi, mevsimlere dağılışında da düzensizlik görülür. Yıllık yağışın % 16,8'i kış mevsiminde, % 36,0 ilkbaharda, % 22,8'i yaz mevsiminde, % 24,4'ü ise sonbahar mevsiminde düşmektedir(Şekil 4)- Çizelge 3). Maksimum yağışların ilkbaharda, minimum yağışların Kış

Yağış(mm)

Şekil 3: Erzurumda Yağışın Aylara Dağılışı

mevsiminde görülmesi kontinental iklimlerin yağış özelliğini açık olarak göstermektedir.

Şekil 4. Erzurum'da Yağışın Mevsimlere Göre Dağılışı

Aylar	Ortl. Yağ.(mm)	Kar Y. Günler	Karla Ör. Gün.	Ort. Gü. Süresi	Açık G. Sayısı	Bulutl. Gün.S.	Kapalı Gün.Sa.
O	26.0	11.4	29.2	3.19	4.3	14.4	12.3
Ş	29.3	10.7	26.6	4.37	3.4	13.8	13.3
M	36.6	11.0	24.1	5.14	4.0	15.9	11.1
N	52.9	3.4	4.7	6.37	3.4	17.1	9.5
M	73.5	0.3	0.2	8.19	2.8	15.6	12.6
H	53.2	-	-	10.35	6.2	21.3	5.5
T	29.1	-	-	11.42	10.8	19.2	1.0
A	18.4	-	-	11.15	13.2	17.1	0.7
E	24.7	-	-	9.32	8.7	15.6	1.2
E	44.2	0.3	0.8	7.18	5.8	17.6	4.7
K	36.1	2.8	5.2	5.13	5.8	16.2	8.3
A	23.4	10.2	22.7	3.22	5.2	14.2	11.4
Yıllık	447.4	50.1	113.6	7.15	81.0	198.0	86.0

Kaynak:Ortalama, Ekstren Sıcaklık ve Yağış Kıymetleri Bülteni 1980

(1) S, Erinç., 1969. Klimatoloji ve Meteoroloji. İstanbul Univ. Yay.No:994, Coğ.Ens.Yay.No:35. s.375.İstanbul

Araştırma sahamız E.de Martonne kuraklık indisine göre yarıkurak ile nemli iklim arasında bulunmaktadır.

Eriñç'in yağış müessiriyeti formülüne göre sahamız yarı nemli iklim bölgesi içine girmektedir(Çizelge 4).

Çizelge 4. Eriñç Formülüne Göre Erzurum'un Aylık İndisleri

Aylar	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	Yıl.
İnds. Değ.	3.19	6.24	54.0	30.0	9.3	14.4	38.4	62.4	40.0	

Kaynak : İ, Atalay., 1980. "Erzurum Ovası ve Çevresinin İklimi." s.330. Erzurum

Thorntwaite'in yağış etkinliğine dayanan sınıflandırma sistemine göre C, C'_{2sb}'₂ harfleri ile ifade edilen kurak az nemli, düşük sıcaklıkta ve su fazlası kış mevsiminde olan bir iklim tipidir.

Erzurum'da yazın en sıcak ayının Ağustos ayına isabet etmesi, yazın bir ay kadar gecikmeye uğradığını ve Temmuz Ağustos ayı sıcaklığının 19° nin üzerinde olması, en sıcak ay ile en soğuk ay arasındaki sıcaklık farkının 28° civarında olması, karasal bir iklimin hâkim olduğunu göstermektedir.

1.4- Araştırma Sahasının Toprakları:

Sahada kahverengi topraklar yer alır. Bunun yanında hidromorfik, tuzlu ve alüviyal topraklar araştırma sahasının toprak örtüsünü oluşturmaktadır.

Dadaşköy'ün doğusunda kolluviyal depolar üzerinde kalınlığı 1 l.'nin üzerinde bulunan kahverengi toprak gelişmiştir.

Yeri: Dadaşköy'ün 500 m. kadar doğusu

Ana madde: Kolluviyal depo

Arazi kullanım: Boş

Sahadaki çorak topraklar, ovanın tabanında Plio-Kuaterner kireçli çökellerindeki tuzlu ve alkali maddelerin kapilarite ile

ile yukarıya toprak yüzeyine çıkması sonucunda oluşmuşlardır.

Bataklık olan kesimde organik topraklar mevcuttur.

1.5- Bitki Örtüsü :

Araştırma sahamızın bitki örtüsü ova stebidir. Ova stebi, tabansuyu seviyesinin yüksek olduğu sahalarda primer olarak kabul edilir(1).

Sahada Artemisia (Yavşan otu), Greminea (Buğdaygiller) nisan ayında karların erimesi ve sıcaklığın yükselmesine bağlı olarak yeşillenir ve kısa zamanda çiçeklenip tohum bağlarlar. Haziran sonundan itibaren kurumağa başlar. Araştırma sahasında yer alan diğer bitkileri şu şekilde sıralayabiliriz; bataklık sahalarda Phragmites comminus (kamış), Equisetum remosissium(at kuyruğu) yaygındır.

Sahanın bitki örtüsü; toprak, iklim, yükseklik ve bakım şartları ile yakından ilgilidir.

1.6- Hidroğrafya Özellikleri:

Araştırma sahamızda tabansuyu seviyesi yüksektir. Bunu bataklık sahalarda yapılan kurutma çalışmalarından anlıyoruz. Drenaj yetersizliği bataklıkların oluşmasına ve zeminde bulunan alkali ve tuzlu maddelerin kapilarite ile yüzeye çıkarak toprakların çoraklaşmasına yol açar.

Sahanın kuzeyinden Karasu geçmektedir. Ayrıca Palandöken Dağlarından eriyen kar sularının oluşturduğu derelerden birisi olan Şehir yolu Deresi köyün içinden geçmekte ve Karasu'ya karışmaktadır.

(1) Step: İlbaharın orta veya sonlarına doğru havaların ısınması ile yeşererek çiçek açmakta, yağışa bağlı olarak Temmuz ve Ağustos ayı başında tohumlarını saçmaktadır. Böylece en geç Ağustos ortalarından itibaren sararmaktadır.

BOLÜM 2

BESERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

ARAŞTIRMA SAHASININ BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

A. NÜFUS

2.1- Nüfus Artışları

Araştırma sahamız olan Dadaşköy'de nüfus olayını incelerken, birçok coğrafyacının yaptığı gibi, bizde nüfusu, onu barındıran ve içinde iktisadi faaliyetlerini sürdürdükleri mesken topluluklarıyla, diğer bir ifadeyle yerleşme şekilleri ile birlikte ele aldık. Ayrıca mekan ve insan ilişkisinden hareket ederek nüfusun, yerleşme şekilleri ve ekonomik faaliyetlerle birlikte incelemesi yoluna gidilmiştir.

Dadaşköy'de nüfusun, bir sayım döneminde arttığını, bir sayım döneminde azaldığını görmekteyiz. Bununla beraber, genel olarak nüfusun eskiden beri bir artış eğilimi gösterdiği izlenmektedir. Bunda asıl rolü, "doğal nüfus artışı" oynamaktadır. Nüfus artışı veya azalışında etkili olan diğer faktör ise göçlerdir. Bu göçler ise; araştırma sahamıza dışardan olan göçler, araştırma sahasından diğer yerleşmelere olan göçler olarak iki grupta toplanmaktadır.

Genel nüfus sayımı sonuçları analiz edildiğinde, Dadaşköy nüfusunda şöyle bir durum gözlenmektedir. Toplam nüfus 1935 yılında 811 kadardı. 1940 yılında ise % 2,5'luk bir artış hızına erişerek 915 kişiye ulaşmıştı(1).

1935 nüfus sayımında erkek nüfus 403, kadın nüfus ise 408 kişidir. 1940'da ise erkek nüfus 462, kadın nüfus 453'tür. Beş yıllık süre içinde erkek nüfus % 2,9'luk bir artış gösterirken, kadın nüfus % 2,2'lik bir artış göstermiştir. 1955 yılında köyün nüfusu 2248'e yükselmiştir. 1940 yılından 1955 yılına kadar olan onbeş yıllık süre içerisinde 1333 kişi artmıştır. Başka bir ifade ile % 9,7 oranında bir artış olmuştur. Erkek nüfus 1599'a, kadın nüfus 649'a yükselmiştir. Onbeş yıllık devrede erkek nüfusu %16,4 oranında bir artış

(1) 1945 ve 1950 yıllarına ait değerler elimizde bulunmadığı için, bu sayım yılları hakkında bilgi veremiyoruz.

gösterirken, kadın nüfus % 2,8 oranında artış göstermiştir. Bu değerlerden şöyle bir sonuç çıkarmak mümkündür; kadın nüfus 1940'dan, 1955 yılına kadar fazla bir artış göstermezken, erkek nüfus 462'den 1599 kişiye yükselmiştir(Çizelge 5). Bunun sebebi "doğal nüfus artışı"dır. 1960 yılında ise toplam nüfus 87 kişi azalarak 2161'e düşmüştür. % 0,7'lik bir azalış sözkonusudur. 1965 yılında 20 kişilik bir artışla nüfus 2181'e ulaşmıştır. Beş yıllık süre içinde % 0,1'lik bir artış görülmüştür. Bu artış normal nüfus artışından çok düşüktür.

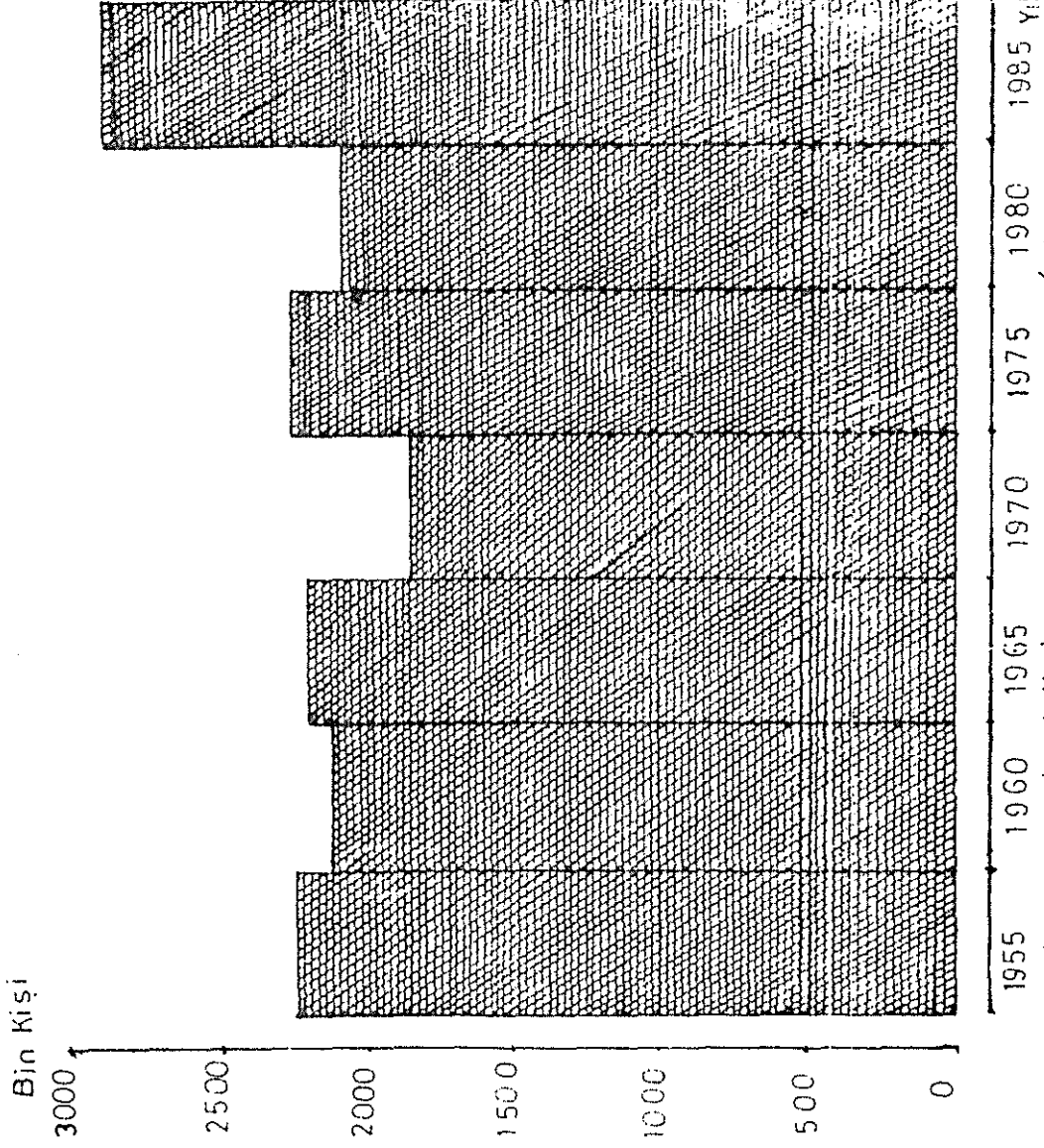
1970 nüfus sayımı sonuçlarına bakıldığında köy nüfusu %2,9 oranında bir azalışla, 2181'den 1866'ya düşmüştür. 1975 yılında 2243 kişiye yükselirken, 1980'de 2095'e düşmüştür. 1985'de ise 2745'e yükselmiştir.

Yukarıda verilen değerlerden Dadaşköy'ün nüfusunda şöyle bir durum dikkatimizi çekmektedir(Çizelge 6 - Şekil 5). 1955'den itibaren istikrarsız olarak, bir nüfus sayımında artmış, diğerlerinde ise azalmıştır. Artma ve azalmalar periyodik bir şekilde devam etmiştir. Artış ve azalışların en önemli sebebi ise göçlerdir. 1960 yılından 1970 yılına kadar özellikle Almanya'ya önemli ölçüde göç olmuştur.

Ülkemiz köylерinin ortak özelliklerinden olan göç olayı sonucunda nüfusun azalması veya normal artışın altında olması araştırma sahanız olan Dadaşköy için de sözkonusudur.

Dadaşköy'de nüfusun cinsiyeti ve yapısını şu şekilde özetleyebiliriz; 1935 yılında 408 kadın, 403 erkek yaşamaktadır. Böyle olunca 1935'de araştırma sahanızda 100 kadına 98,7 erkek düşmektedir. Beş yıl sonra ise köyde 453 kadın, 462 erkek yaşamaktaydı. Bu dönemde kadın nüfusun azaldığı görülmekte ve 100 kadına 101, erkek düşmektedir(Çizelge 7). Cinsellik oranı, 1980 yılında 108.2, yani 100 kadına 108 erkek düşmektedir.

Dadaşköy'de kadın nüfus sayısı 1935 ve 1970 yılları hariçinde tüm sayım yıllarında erkek nüfustan azdır. Kadın nüfusun

şekil 5: Dadaşköyde Nüfus Artışı (1955-1985).

Çizelge 5. Dadaşköy'ün Sayım Yıllarına Göre Kadın ve Erkek Nüfusu

Yıllar	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985
Erkek	403	462	-	-	1599	1423	1413	931	1345	1089	1411
Yıllık Ar.O.%'si	-	2,93	-	-	16.4	-2.2	-0.14	-5.8	8.68	-3.8	-
Kadın	408	453	-	-	649	738	768	935	898	1006	1340
Yıllık Ar.O.%'si	-	2.20	-	-	2.88	2.74	0.81	4.35	-0.8	2.40	-

Kaynak: DİE'ü Yayınlarından Alınarak Değerlendirilmiştir.

Çizelge 6. Dadaşköy'ün Sayım Yıllarına Göre Nüfusu

Yıllar	1935	1940	1945	1950	1955	1960	1965	1970	1975	1980	1985
Top.Nüf.	811	915	-	-	2248	2161	2181	1866	2243	2095	2745
Yıllık Ar.O.%'si	-	2.56	-	-	9.71	-0.77	0.18	-2.9	4.04	-1.32	6.68

Kaynak: DİE'ü Yayınlarından Alınarak Değerlendirilmiştir.

Çizelge 7. Sayım Yıllarına Göre Dadaşköy'ün Cinsiyet Durumu ve Cinsellik Oranları

Yıllar	Erkek	%'si	Kadın	%'si	Cinsellik Oranı
1935	403	49.6	408	50.4	98
1940	462	50.5	453	49.5	102
1955	1599	71.2	649	28.8	246
1960	1423	65.8	738	34.2	192
1965	1413	64.7	768	35.3	184
1970	931	49.8	935	50.2	99
1975	1345	59.9	898	40.1	149
1980	1089	51.9	1006	48.1	108
1985	1411	51	1340	49	105

Kaynak: DİE Verileri ve Anket Sonuçlarından Faydalanılmıştır.

erkek nüfusa oranla az olmasının sebepleri şunlar olabilir.

1- Belli bir süre içinde doğan bebeklerin çoğunun kız olması.

2- Kadınların omrünün erkeklerden daha kısa olması.

3- Kızların gelin olarak başka köy veya şehirlere verilmiş olmasıdır.

Yukarıda belirtilen sebeplerden birincisi doğaldır. Ancak nedenleri bu şekilde belirtmekle, kesin birtakım demografik sebepleri ortaya koyduğumuzu göstermez. Yurdumuzda genelde kırsal kesimde kadın nüfus erkek nüfus lenine daha azdır. Çünkü doğum olayları sırasında anne ölümlerinin fazla olması ve kadınların aile içindeki görevlerinin çok daha ağır olmasıdır.

Nüfusun yaş yapısının ortaya koyulmasının sosyo-ekonomik bakımdan önemi büyüktür(Çizelge 8).

Çalışma çağındaki ve aktif nüfus, 15-64 yaş dilimlerinde ki nüfustur. Ancak şüphe yok ki, 15-64 yaş grubundaki nüfusun tamamı aktii nüfus değildir. Öğrenci durumunda olan gençler üretici değil tüketicidirler. Fakat araştırma sahamız, köy olduğu için çalışma yaşı onbeşin altına, altmışdört'ün üzerine çıkmaktadır.

Dadaşköy'ün bağımlılık oranı; 1985 yılında % 40,9'dur(1). Görüldüğü gibi bu oran oldukça yüksektir. Ancak köyde daha önce de belirttiğimiz gibi 14 yaşın altında, 65 yaşın üstünde çalışan nüfus vardır. Erkek çocuklar tarlada, kız çocuklar evde çalışmaktadırlar. Yine 65 yaşın üzerinde olmalarına rağmen kadın ve erkekler de çalışmalarına devam etmektedirler.

Köyün nüfusu çok genç ve dinamik yapıalı bir nüfustur.

(1) Genel nüfus içinde; "0-14 yaş dilimleri toplamı ile 65 ve daha yukarı yaş dilimleri nüfusunun toplamı, çalıştığı varsayılan 15-64 yaş grubu nüfusun üretimine ortak olduğu için" bu nüfusa bağımlı nüfus denir.

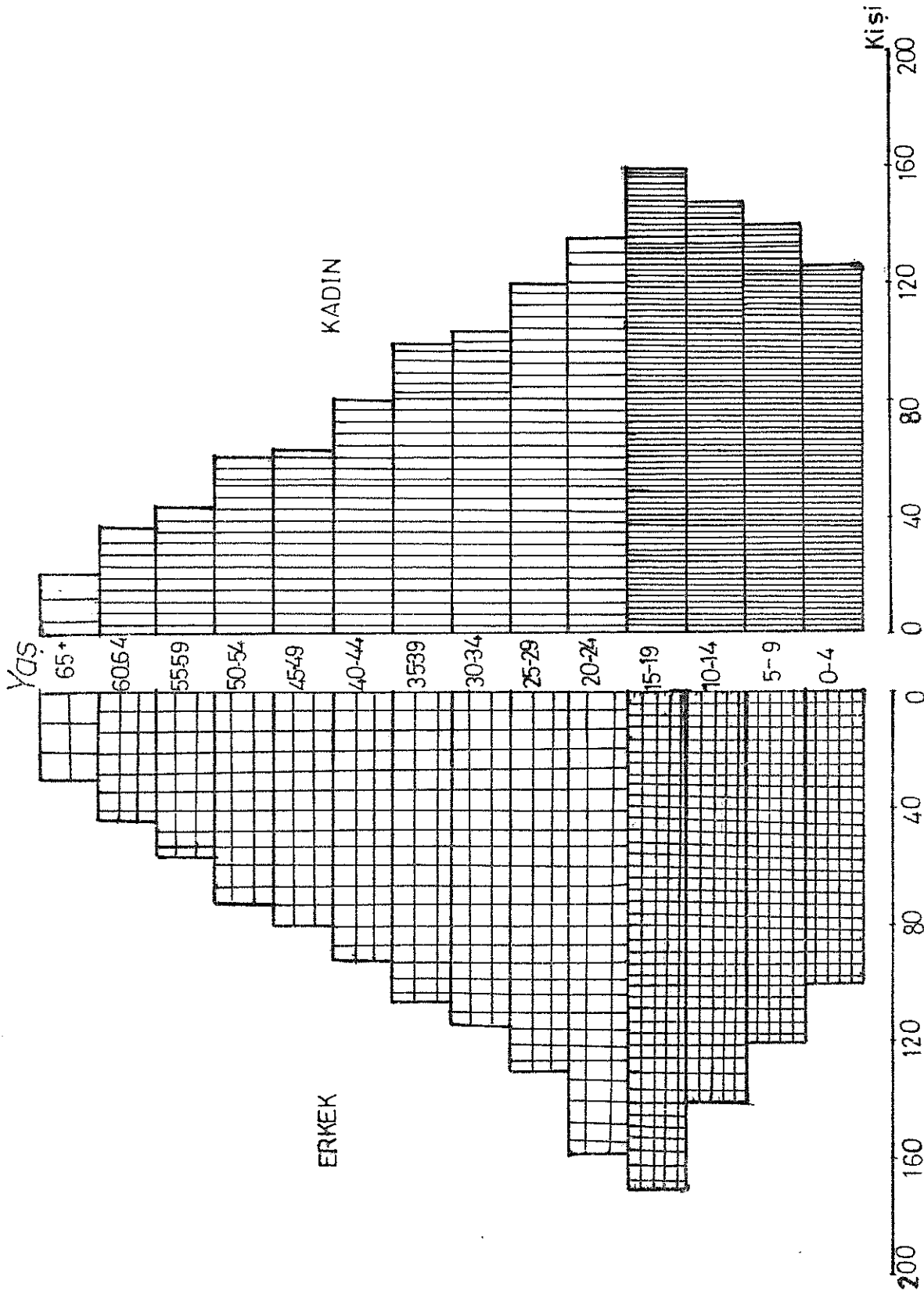
Çizelge 8. Dadaşköy'ün Genel Nüfusunun Yaş Yapısı

Yaş Grupları	Erkek	Kadın	Toplam
0 - 4	100	120	220
5 - 9	120	130	250
10 -14	140	138	278
15 -19	170	155	325
20 -24	152	138	290
25 -29	127	115	242
30 -34	110	102	212
35 -39	107	100	207
40 -44	95	90	185
45 -49	80	80	160
50 -54	78	63	141
55 -59	57	45	102
60 -64	45	38	83
65 -69	15	10	25
70 -74	10	7	17
75 -79	2	2	4
80 -84	2	-	2
85 +	1	1	2
Toplam	1411	1334	2745

Kaynak : Gazi Sağlık Ocağı Verilerinden Faydalanılmıştır.

Bağımlılık oranının bu kadar yüksek çıkmasına rağmen gerçekte bu oran daha düşüktür. Köyde çalışma yaşını 5-9 yaş diliminden başlatıp 70-74 yaş grubunu da dahil edebiliriz. Böyle olunca köyde bağımlı nüfus % 18 kişiye düşmektedir.

Araştırma sahamızda 0-19 yaş diliminde 1073 kişi, 20-64

Şekil 6: Dadaşköyün Yaş ve Cinsiyet Piramidi.

yaş diliminde 1622 kişi, 65 ve daha yukarı yaşta ise 50 kişi bulunmaktadır. Bu durumda nüfusun % 39'unu çocuklar, % 59'unu gençler, % 2'sini yaşlılar oluşturmaktadır. Bu değerlerde köyün genç bir nüfus yapısına sahip olduğunu açık olarak göstermektedir. Dadaşköy'ün nüfus pramitine bakıldığında doğum oranlarının düşük olduğu görülmüyor. Genç nüfusun yüksek bir orana sahip olduğu görülmektedir. Ancak şekildeki durum süreklilik göstermez. Çünkü nüfus olayı dinamiklidir.

2.2- Nüfus Yoğunlukları :

Nüfus yoğunlukları, toprak ve nüfus arasındaki ilişki derecesini ortaya koyan en iyi göstergelerden birisidir. Nüfus yoğunlukları, üç gruba ayrılır:

- 1- Matematiksel nüfus yoğunluğu
- 2- Fizyolojik nüfus yoğunluğu
- 3- Tarımsal nüfus yoğunluğu

a- Matematiksel Yoğunluk :

Araştırma sahamız olan Dadaşköy'ün yüzölçümü 3500 hektar, yani 35 km^2 'dir. Nüfusu ise 1985 yılı itibarı ile 2745'tir. Böyle olunca köyün matematiksel nüfus yoğunluğu hektara 0,78 kaddı. Bu sonuca bakıldığında araştırma sahamızda nüfus yoğunluğu oldukça yüksektir.

Matematiksel nüfus. yoğunluğunun bir özelliği olarak; nüfusun, tarım arazisi ve boş alanlara da eşit olarak yerleşmiş olduğu varsayılmaktadır. Köyün yüzölçümünün nüfusuna göre az olmasının sebebi, arazisinin 3500 hektarının Atatürk Üniversitesi tarafından, daha üniversitenin kuruluş aşamasında satın alınmış olmasıdır. Gerçekten de, 1957 yılına kadar köyün yüzölçümü, yaklaşık 70 km^2 yi (7000 ha.) buluyordu. Dolayısıyla bu tarihten itibaren

yüzölçümünde % 50 oranında bir azalma olmuştur.

Yerleşme amacıyla 11,7 ha.lık bir alan kullanılmaktadır. Geriye kalan 3488,3 ha. saha tarıma ayrılmıştır. Bir kısmı da boş olan sahalardır.

1935 yılında köyün yüzölçümü 70 km.^2 veya 7000 ha.dır. Nüfusu ise 811'dir. 1935'de hektara 0,11 kişi olan nüfus yoğunluğu, 1955 nüfus sayımında hektara 0,32 kişiye çıkmıştır. 1935 yılından 1955 yılına kadar geçen 20 yıllık süre içinde köyün matematiksel nüfus yoğunluğu yaklaşık üç kat (2.9) artmıştır.

1985 yılında hektara 0,78 kişi düştüğünü ve bu artışının sebebinin de köyün yüzölçümünün 7000 hektardan 3500 hektara düşmesinden ileri geldiğini belirtmiştik. Bu nedenle 1955 yılı nüfus yoğunluğu ile 1985 yılı matematik nüfus yoğunluğunu karşılaştırmak pek doğru olmaz. Karşılaştırma yapacak olursak şöyle bir sonuç çıkmaktadır; 1935'de hektara 0,11 kişi olan yoğunluk, 1985'de hektara 0,78 kişiye ulaşmıştır. Yani yedi katlık bir artış olmuştur(Çizelge 9).

Çizelge 9. Bazı Sayım Yıllarına Göre Dadaşköy'de Matematiksel Nüfus Yoğunluk Artışları

Yıllar	Nüfus	Matematiksel Yoğunluk(Ha/Kişi)
1935	811	0,11
1940	915	0,13
1955	2248	0,32
1960	2161	0,61
1965	2181	0,62
1970	1866	0,53
1975	2243	0,64
1980	2095	0,59
1985	2745	0,78

Kaynak: DiE, Yayınlarından yararlanılarak hesaplanmıştır.

Matematik nüfus yoğunluğu, mekan ve nüfus ilişkisini ortaya koyma bakımından pek güvenilir sonuçlar vermezler. Çünkü nüfusun

sahaya eşit olarak dağılmış olduğu kabul edilir ve bu nedenle, matematik nüfus yoğunluğu metodunun bir takım sakıncaları vardır. Fizyolojik nüfus yoğunluğu, daha doğru sonuçlar verir.

b- Fizyolojik Yoğunluk:

Bu yoğunluk metodunda; ekilebilir veya ekili olanların yüzölçümü sahasının nüfusuna oranlanır.

Araştırma sahamızda 1985 yılı itibarı ile 2745 kişi yaşamaktaydı. Köyde toplam 3500 hektar arazi vardır. Bunun 11,7 hektarı yerleşmeye ayrılmıştır. Geriye kalan 3488,3 hektar saha tarla, çayır ve mera olarak kullanılmaktadır. Dadaşköy'de boş saha yok denecek kadar azdır. Eskiden bataklık olan araziler bugün tarıma kazandırılmıştır. Bu nedenle araştırma sahamızdaki toprakların tamamı değerlendirilmektedir. Köyün 1500 hektarlık bir yaylası bulunmaktadır. Yaylada hayvan beslenmektedir. 1979 yılından beri aileler, yaylaya yalnız çoban tutarak, hayvanlarını göndermektedirler. Sekiz yıl öncesine kadar köydeki ailelerin çoğu yaylaya çıkmakta iken bugün tek bir aile bile yaylaya çıkmamaktadır.

1935 yılında 7000 ha.lık yüzölçüme sahip olan Dadaşköy'ün 6780 ha.lık sahası, tarla, çayır ve mera arazisi olarak kullanılmaktaydı. Böyle olunca 1935 yılının fizyolojik nüfus yoğunluğu 0,11'dir. 1985 yılı fizyolojik nüfus yoğunluğu ise 0,40'dır. 1935 yılından 1985 yılına kadar geçen 50 yıllık süre içinde 3.6 katlık bir artış dikkatimizi çekmektedir. Ancak 1935 yılında köyün 6780 hektar tarım arazisi varken 1985 yılında 3480 hektara düşmüştür, yaklaşık % 50 oranında bir azalış olmuştur.

1985'de fizyolojik nüfus yoğunluğu oldukça yüksektir. Köylünün en önemli sorunlarından birisi olan tarım arazisinin yetersizliği, köy sakinlerini çiftçilik dışında başka meslekler seçmeğe zorlamıştır.

1935 yılı matematik nüfus yoğunluğu 0,1 kişi, fizyolojik nüfus yoğunluğu da 0,1 kişidir. Bu değerlerden de anlaşılacağı gibi Dadaşköy'ün matematik nüfus yoğunluğu ile fizyolojik nüfus yoğunluğu arasında fark yoktur. Bunun nedeni ise, yerleşim sahasının

zirai faaliyetlere ayrılan saha yanında ihmal edilecek kadar daha az bir alan kaplamasıdır.

1985 yılı matematik nüfus yoğunluğu 0,7, fizyolojik nüfus yoğunluğu 0,4'tür. Burada da aynı neden söz konusudur (Çizelge 10).

Çizelge 10. Dadaşköy'ün Yıllara Göre Nüfus Yoğunluklarının Karşılaştırılması (Km²'ye kişi)

Yoğunluk Metodu	1935	1955	1985
Matematik Yoğunluk	0.1	0.3	0.7
Fizyolojik Yoğunluk	0.1	0.3	0.4

2.3- Nüfus Hareketleri:

a- Doğumlar ve Ölümler:

Bir nüfus kitlesinde; "15-49 yaş sınımlarındaki toplam kadın nüfustan 100 kadın başına düşen yıllık doğum sayısına genel doğum oranı" denir. "Toplam nüfus içinde 100 nüfus başına düşen yıllık ölüm sayısına genel ölüm oranı" denilmektedir(1). Dadaşköy'de doğum oranı normal bir şekilde artmaktadır. Nitekim 1986 yılı itibarı ile 48 çocuk dünyaya gelmiş. Bunun 64'si hayatta kalmıştır. 46 çocuğun 26'sı kız, 20'si erkek çocuktur. O halde yıllık ortalama doğum artış hızı % 4,8 oranındadır. Bu artış oldukça fazladır.

Doğumlar Erzurum Gazi Sağlık Ocağı ebeleri ile Numune Hastahanesi, Araştırma Hastahanesi ebe ve doktorları tarafından yaptırılmaktadır. Araştırma sahanızın Erzurum'a çok yakın olması nedeniyle, köylünün sağlık hizmetleri yönünden önemli bir sorunu yoktur.

Dadaşköy'de 85 yaşın üzerinde 1 kadın, 1 de erkek bulunmaktadır. Kadın ve erkek ölüm yaşları arasında fark görülmemektedir.

(1) Timurtekin, E., 1978, Beşerî Coğrafyaya Giriş. İst. Üniv. Yay. No:100, s.86 İst.

Yıllık ortalama ölüm oranı % 1,5'tur. Ortalama insan ömrü 60-64 yıldır. Araştırma sahamızda ölüm oranının düşük olduğu gözlenmektedir. Bunun, hayat şartlarının ve sağlık imkanlarının iyileşmesi ile yakından ilgisi bulunmaktadır.

Yıllık nüfus artışı % 3.3'tür.

Doğum oranının yüksek, ölüm oranının düşük olması "doğal nüfus artış hızının" yüksek olmasına sebep olmuştur. Çocuk ölümleri 1984 aşı kampanyasından sonra büyük ölçüde azalmıştır. 1986 yılında 100 çocuktan 4'ü ölmüştür.

Köyde nüfus artışının yüksek olmasında en etkili faktör "doğal nüfus artış hızı"nın yüksek olmasıdır.

b- Göçler:

Nüfusun devamlı yaşadığı yeri; kişisel olarak, aileler veya gruplar halinde terk edip, geçici veya sürekli olarak yaşamak amacıyla bir başka yere gitmesi olayına göç denir(1).

Dış Göçler :

Dadaşköy genel olarak göç veren bir yerleşmedir. Ancak dışa göç, pek fazla değildir. Nitekim bu sayı, 1986'da 13 kişi kadardı. Şayet 1985'te kesin dönüş yapmış 5 kişi de eklenirse toplam 18 kişi yurt dışına gitmişti(F.Almanya, Libya, S.Arabistan gibi). Ülkemizdeki diğer köylere bakıldığında araştırma sahamızdan yurtdışına olan göçlerin fazla olmadığı gözlenmektedir.

İç Göçler :

Araştırma sahamızdaki iç göçleri dört grupta incelemek mümkündür.

- 1- Dadaşköy'den başka köylere olan göçler
- 2- " " Erzurum ve başka şehirlere olan göçler
- 3- Başka köylerden Dadaşköy'e olan göçler
- 4- Mevsimlik göçler

(1) Doğanay, H., 1985, Türkiye Beşerî Coğrafyası. Atatürk Üniv. Fen-Ed. Fak. No: 97. Coğrafya Bölümü, No: 17. s. 87 Erzurum

Dadaşköy'den diğer köylere olan göçler genellikle "kız verme" şeklinde olmuştur. 1980-1986 yılları arasında köyden başka köylere 20 kız gelin olarak verilmiştir. Araştırma sahamızda, kız verme dışında, başka köylere göç edip yerleşmeler sözkonusu değildir.

Dadaşköy'den; Erzurum, İstanbul, İzmir, Ankara gibi büyük şehirlere göçler olmaktadır. Ancak bu göçler ülke genelindeki duruma bakıldığında daha az bir orana sahiptir. Örneğin 1980-1986 yılları arasında 3 aile İstanbul'a 2 aile Ankara'ya göç etmiştir. Bazı aileler de ise sadece aile reisi Ankara, İstanbul gibi büyük şehirlerde çalışmak amacıyla bulunmaktadır. Köyden Erzurum'a göç son derece azdır. Bunun nedeni ise köyün Erzurum'a çok yakın olması (3 km.)dir. Çünkü köylü ihtiyaçlarını şehirden karşılamakta ve şehirde oturmaya gerek duymamaktadır. Yapılan anket sonuçlarına göre, köyde konut, elektrik, içme suyu, ulaşım sorunlarının olmaması gibi etkenler şehire göçü engellemiştir.

Fakat, maddi durumları iyi olan aileler daha iyi hayat şartlarına kavuşmak için Erzurum'a göç etmektedirler.

Başka köylerden araştırma sahamıza olan göçler ise, şu şekilde olmaktadır; diğer köylerden gelin alma şeklinde göç olmaktadır. Ayrıca bazı ailelerin, Dadaşköy'e gelip yerleşmesi ekonomik nedenlere bağlı olmaktadır. Örneğin Tekman'dan çobanlık yapmak amacıyla gelip köye yerleşen aileler vardır. Bunların sayısı beş civarındadır.

Dadaşköy'de diğer bir göç şekli ise mevsimlik göçlerdir. Köyde yedi aile yazın köye, kışın şehire göçmektedir. Araştırma sahamızdaki ritmik göçlerden birisi de yayla göçleridir. Köyün, Palandöken Dağlarında bulunan yaylasına 1979 yılına kadar çıkılmakta idi. Ancak 1980'den itibaren köylüler yaylaya yalnız hayvanlarını, çoban kiralayarak göndermektedirler. Yaylaya çıkıldığı dönemlerde, köydeki bütün aileler yaylaya çıkıp, besi hayvancılığı yanında süttten çeşitli gıda maddeleri elde etmekteydiler. Son yıllarda, yaylaya çıkılmamasının nedenlerini şu şekilde özetleyebiliriz. Köyün ileri gelen ailelerinin yaylaya çıkmak istemeyişleri, diğer ailelerin de yaylaya çıkmamasına neden olmuştur. Diğer bir görüş ise, bazı ailelerin köyde ve yaylada bulunan iki evi geçindirecek

maddi imkana sahip olmamalarıdır. Başka sözle sosyo-ekonomik nedenlerdir. Ancak bu ikinci görüşün fazla bir önem taşımadığını tesbitlerimiz sonucu öğrenmiş bulunuyoruz. Şahsi kanaatimize göre, son yıllarda yaylaya çıkılmamasının nedeni; köy sakinlerinin eskisi kadar birlik içinde olmayışı, fikirlerinin uyuşmamasıdır.

Araştırma sahamızdan 1950-1955 döneminde 30 aile Erzurum ve diğer büyük şehirlere göç etmiştir.

Dadaşköy'den olan göçlerin nedenlerini şu şekilde özetlemek mümkündür. Daha iyi hayat şartlarına kavuşmak ve her türlü imkandan faydalanmak amacıyla büyük şehirlere göç olayı, bazı aileler ise arazilerinin çok az oluşu sebebiyle, daha doğrusu geçim sıkıntısından dolayı büyük şehirlere göç etmişlerdir. Yurt dışına olan göçlerin en önemli nedenleri arasında da sosyo-ekonomik faktör yer almaktadır. Araştırma sahamızda görülen, mevsimlik göçlerden olan; yazın köye, kışın şehire göç etme ise, gelir seviyesi yüksek olan ailelerde görülmektedir.

2.4- Nüfusun Eğitim Durumu:

Dadaşköy'de eğitim-öğretim faaliyetleri erken başlamıştır. Örneğin daha, 1933 yılında, Dadaş İlkokulu öğrenime açılmıştır. Köyde ortaokul ise 1974-1975 öğretim yılında eğitime açılmıştır. Bu nedenle Dadaşköy, eğitim-öğretim açısından şanslı bir köyümüzdür denilebilir. Ayrıca köyün Erzurum'a yakın olması ve ulaşım sorununun bulunmayışı öğrencilere şehirdeki okullarda okuma imkanı vermektedir.

Bu gibi nedenlerden dolayı, yaptığımız anket sonuçlarına göre; köy halkı tarafından eğitime önem verildiği anlaşılmaktadır. Çünkü köyde erkek çocukların yanında kız çocuklarınının eğitim görmesine de önem verilmektedir. Örneğin 1974-1975 yılında eğitim-öğretime açılmış olan Dadaş Ortaokulu'ndan, 1986-1987 öğretim yılına kadar toplam 139 öğrenci mezun edilmiş olup, bunun 37'sini kız mezunlar teşkil ediyordu. Başka sözle ifade edilecek olursa köy orta okulundan mezun olan öğrencilerin % 74'ünü erkek, % 26'sını ise kız öğrenciler oluşturmaktadır(Çizelge 11).

Çizelge 11. Dadaşköy Ortaokulunun Yıllara Göre Öğrenci ve Mezun Öğrenci Sayısı

Öğretim Yılı	Toplam Mev.	Mez.Kız Öğ.	Mez.Nr.Öğ.	Toplam Mez.
1974-1975	19	-	-	-
1975-1976	32	-	-	-
1976-1977	53	5	12	17
1977-1978	53	2	14	16
1978-1979	49	4	15	19
1979-1980	51	6	6	14
1980-1981	36	-	5	5
1981-1982	35	3	6	9
1982-1983	50	7	12	19
1983-1984	51	2	12	14
1984-1985	62	5		
1985-1986	53	3	7	10
Toplam	544	37	102	139

Kaynak : Dadaş Ortaokulu Müdürlüğü Arşivlerinden
Alınmıştır (1986)

Zaten ilkokul mezunu sayısının önemli bir payını kız öğrenci mezunlarınının teşkil etmesi de, bunu açıkça gösteriyor. Örneğin, 1981-1986 yılları arasında köy ilkokulundan toplam 272 kişi mezun olmuştu. Bunun % 55'ini erkek, % 45'ini kız öğrenciler oluşturuyordu(Çizelge 12).

Dadaşköy'de okuma-yazma oranı yüksektir. Köyde okuma-yazma bilmeyenler, 50 yaşın üzerindeki nüfusta bulunmaktadır. Okuma-yazma oranınının yüksek olması, köy okulunun tarihinin eski olması ve hem de, yetişkinler için açılan okuma-yazma kurslarınının bir sonucudur. Artık köyde, kız-erkek ayırımı yapılmaksızın, okul çağına gelen her çocuk okula gönderilmektedir.

Araştırma sahamızda, 1985-1986 öğretim yılında mezun olan 67 öğrencinin 23'ü köy ortaokuluna kayıt yaptırmıştır. Öğrencilerin bazıları da şehirdeki çeşitli okullara gitmektedirler.

Dadaşköy'de okuma-yazma oranınının yüksek olduğunu belirtmiştik. Okuma-yazma çağındakilerin % 99'u okumaktadır. Tesbitimize göre, köyde 85 kişi okuma-yazma bilmemektedir. Köyün toplam nüfusunun 2745 kişi olduğu göz önüne alınırsa, nüfusun %4'ü okuma-yazma bilmemektedir. Okuma-yazma oranı ise % 96'dır.

Öte yandan köyde 1985-1986'da, yükseköğrenime devam eden 8 öğrenci bulunmakta idi. Bunların ikisi kız öğrenci idi.

Okullarda öğretmen yetersizliği sorunu yoktur. Bu da köyün şehire yakın olmasından ileri gelmektedir.

Çizelge 12: Dadaş İlkokulu Öğrenci Sayısı ve Mezun Öğrenci Sayısı

Öğretim Yılı	Toplam Mev.	Mev.Kız	Ö. Mez.K.Ö.	M.E.Ö.	Top.Mez.
1981-1982	324	136	23	28	51
1982-1983	336	147	26	31	57
1983-1984	395	185	15	40	45
1984-1985	391	190	26	26	52
1985-1986	382	169	30	37	67
Toplam	1828	827	120	152	272

Kaynak: Dadaş İlkokulu Müdürlüğü Arşivlerinden alınmıştır.
(1986)

2.5- Nüfusun Beslenmesi ve Sağlık Durumu :

Araştırma sahamızda nüfusun temel besin kaynağını, hayvansal ürünler teşkil eder. Onu, unlu besinler izler. Yapılan anket sonuçlarına göre, sebze ve meyveler, bunlara göre çok daha az tüketilen besin maddeleridir.

Beslenme düzeni ile bölge iklim şartları arasında yakın ilişkiler vardır. Bölge iklimi geniş ölçüde hayvancılığı teşvik etmiştir. Bununla birlikte, köy çevresinde bazı sebzelerin yetişmesi de, sebzelerin beslenmede önem kazanmasını sağlamıştır. Bunların başında patates ve beyaz lahana gelmektedir.

Köylü yiyeceklerinin büyük çoğunluğunu kendisi hazırlar. Ekmek ihtiyacı evde tandırda pişirilerek giderilir. Bazan da, köy bakkallarından satın alınır.

Araştırma sahamızda beslenme durumunun nisbeten dengeli olduğunu söyleyebiliriz.

Köyün sağlık durumuna gelince; Araştırma sahamız Erzurum Gazi Sağlık Ocağına bağlıdır. Sağlık ocağı ebeleri köydeki hamile kadınların bu devre boyunca ve daha sonra sağlık kontrollerini yaptırmaları. Çocukların aşuları da sağlık ocağı tarafından yapılmaktadır.

Dadaşköy'ün, şehire yakınlığı nedeniyle sağlık hizmetleri yönünden herhangi bir sorunu yoktur.

Köyde yaptığımız anketlerde bulaşıcı hastalığın olmadığını gözlemiş bulunuyoruz. Ayrıca 1984'de ülkemiz genelinde başlatılan aşı kampanyası nedeniyle çocuk ölümlerinin azalmış olduğu gözlenmiştir.

Araştırma sahamızda hastalık yapabilecek en büyük etken; şehir kanalizasyon sularının köyün içinden geçen Şehir yolu Deresine karışmasıdır. Çünkü bu su ile tarlalar sulanmaktadır. Çevre sağlığı ve Belediye, bu suyun sebzelerin sulanmasında insan sağlığı açısından sakıncalı olduğunu belirtmesine rağmen köy halkı sulama için başka suyu bulunmadığından bu kirli suyu sulama suyu olarak kullanmaya devam etmektedirler.

B. YERLEŞME

2.1- Genel Bakış

Dadaşköy Erzurum'un kuzeyinde ve Erzurum'a 3 km. uzaklıkta, Ova'nın güneydoğu kesiminde bulunan dairesel form gösteren bir yerleşmedir(Şekil 7). Araştırma sahamız 1750 m. yükseklikte kurulmuştur. Yüzölçümü 35 km² veya 3500 hektardır.

Köyün, Palandöken Dağları'nın güney yamaçlarında bir yaylası bulunmaktadır. Bir kıraltı yerleşmesi olan Köy yaylası, araştırma sahamıza 15 km. uzaklıkta bulunmaktadır. Ancak 1979 yılından beri yaylaya çıkılmamaktadır. Köyün kuruluş yeri seçiminde etkili faktörleri şu şekilde sıralayabiliriz. Ova'nın verimli topraklara sahip olması, şehire yakınlığı, ulaşım kolaylığı gibi etkenler yerleşmenin bu konumda kurulmasını sağlamıştır, diyebiliriz.

Araştırma sahamızda 492 hane vardır. Bunun altı tanesi, 1986'da oturulmayan konutlardı.

Dadaşköy, çok eski bir yerleşmedir. Köyün eski adı Kân'dır. Kân Arapça bir kelime olup, bazılarına göre "Ambar" bazılarına göre "Çan" manasına gelmektedir. Köye "ambar" denilmesinin sebebi, sanırız arazisinin verimli olmasından kaynaklanmaktadır. "Çan"şeklinde ifade edilen sözcük zamanla "Kân" olarak ifade edilmeğe başlamıştır.

Yavuz Sultan Selim, Çaldıran Seferine giderken köyün sınırları içinde bulunan ve bugün de "Paşalıklar" denilen konumda çadırını kurarak, burada bir hafta konaklamıştır. Köy yerleşmesinin ana yol üzerinde olması (şehirin Kân Kapısı veya Ardahan Kapısı önlerinde) onun tarih boyunca önemini korumasını sağlamıştır.

Köy sakinlerinden edindiğimiz bilgiye göre, köyün ilk sakinleri Neşet Özdemir'in dedeleridir. Köydeki en eski ev, tahminen 500 yıl önce inşa edilmiştir(muhtemelen 1500 yıllarında). Köy camisinin 500 yıl öncesine ait olduğu yapılan anket sonuçlarından öğrenilmiştir. Tarihi eski olan binaların varlığı, köyün çok eski bir yerleşme olduğunu göstermektedir.

2.2- Coğrafi Şartlar ve Meskenler:

a- Jeomorfolojik Şartlar ve Meskenler:

Yurdumuzdaki köylerin % 30'a yakını düzlüklerde kurulmuştur(1). Araştırma sahamız olan Dadaşköy bir ova yerleşmesidir. Ulaşım ve yol yapım kolaylıkları, su ve sel baskını, çığ veya kaya düşmesi tehlikelerinin bulunmaması, Ova'nın nisbeten verimli topraklara sahip olması ve sağlamış olduğu geçim kolaylığı gibi nedenler, yerleşmeyi bu sahaya çeken asıl faktörlerdir. Köyün düzlükte kurulmuş olması, meskenlerin bir araya toplanmasını ve yerleşmenin toplu köy görünümünü kazanmasını sağlamıştır. Sahanın jeomorfolojik özelliklerinden dolayı taban suyu seviyesi yüksektir. Bu nedenle evlerde, iç bölüm tabanlarının ahşapla kaplanması, çimento harcı yerine kireç harcı veya toprakla kaplanması gerekmektedir. Özellikle odaların tabanları ahşapla, mutfak, avlu gibi bölümlerin tabanları ise kireç harcı veya toprakla döşenmektedir. Ancak son yıllarda modern binalarda çimento harcı kullanılmaktadır. Ev ve eklentileri genelde bitişik düzende inşa edilmişlerdir.

Tabansuyu seviyesinin yüksek olması nedeniyle bina temelleri iri çakıl ve taşlarla kaplanmaktadır. Ancak bu gibi tedbirleri bütün binalarda görmek mümkün değildir. Özellikle son yıllarda yapılan binalarda bu gibi tedbirler alınmaktadır.

Erzurum'un tamamı için geçerli olan deprem tehlikesi, Dadaşköy için de geçerlidir. Zaten köyün doğusundan, muhtemel bir fay geçmektedir. Fakat araştırma sahamızdaki binaların inşasında deprem tehlikesi gözönüne alınmamıştır. Geleneksel inşaat tarzı Dadaşköyde de dikkatimizi çekmektedir. Duvarların; yuvarlak taşların çamur harcı kullanılarak yapılmış olması, ağır ve kalın toprak çatı, çok kalın duvarlarda köşelerin sağlam bağlanmamış olması, damın ağırlığını taşıyan kalasların yuvarlak olması gibi etkenler depremde büyük tehlike olmaktadır(2).

(1) Doğanay, H., 1985 Türkiye Beşeri Coğrafyası. Atatürk Üniv. Fen- Edebiyat Fak. No:97, Coğrafya Bölümü, NO:17. s.156. Erzurum

(2) Dayan, E-Bayraktutan S., 1983. "30 Ekim 1983 Horasan-Narman Depreminde Yapı Tekniği Hasar İlişkisi." T.Emlâk Kredi Bankası. Evimiz Dergisi. Sayı:9. s.3, Ankara

Geleneksel yapı tarzında inşa edilmiş binalar, en küçük sarsıntıda yıkılmaktadır. Araştırma sahamızda son yıllarda inşa edilmiş modern binalar depreme dayanıklıdır. Ancak bunların sayısı geleneksel yapıların sayısına oranla çok az bir paya sahiptir. Geleneksel yapı tarzının hâkim olmasında, köyün sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısı ile yakın ilgisi bulunmaktadır.

b- İklim Şartları ve Meskenler :

Çevrenin iklim şartları, kışları sert, soğuk ve uzun geçen şiddetli karasal özellikler göstermektedir.

Köyün iklim şartları ile meskenler arasında yakın ilişki bulunmaktadır. Özellikle binalarda kullanılan "yapı gereçleri" ile iklim sıkı sıkıya ilişkilidir. Meskenlerde "konut yapı gereci" olarak kerpiç ve taşın ön planda kullanılmasında, iklimin karasal özellik göstermesi, bitki örtüsünün step olması, orman formasyonunun bulunmaması gibi nedenlerden kaynaklanır. İklim şartları, ahşap malzeme temin imkanını büyük ölçüde kısıtlamıştır.

Araştırma sahamızda meskenlerin birbirine bitişik düzende, kısmen toprağa gömülürcesine inşa edilmesinde, iklim şartlarının (kış mevsiminin uzun, soğuk ve sert geçmesi) çok etkili bir rolü vardır.

Kerpiç evler, yaz mevsiminde serin, kış mevsiminde ise sıcak olmaktadır. Araştırma sahamızda kerpicin inşaat malzemesi olarak tercih edilmesinde, bu faktörle yakın ilgisi bulunmaktadır.

Köyde evlerin büyük çoğunluğu tek katlı, düz toprak çatılı, duvarları 70-80 cm. kalınlığında, pencereleri çift katlı ve küçük, bazı odaların ışıklandırması çatıdandır. Saydığımız bu faktörlerin iklim şartları ile yakın ilgisi bulunmaktadır. Ayrıca pencerelerin içeri doğru geniş yapılmasının sebebi ise, güneş ışınlarının evi daha iyi ısıtması ve aydınlatması içindir. Toprak çatının tercih edilmesinde yine iklim şartlarının rolü büyüktür. Çünkü toprak çatılı evler daha iyi ısınmaktadır. Ancak düz toprak çatının bazı sakıncaları da vardır. Çevrenin iklim şartlarının bir özelliği olarak çok kar yağmaktadır. Kar yağdığı zaman, çatıda biriken

karın temizlenmesi (kürünmesi) gerekmektedir. Aksi takdirde ev yıkılabilir. İlkbahar ve sonbahar mevsimlerinde yağmurların tesiri ile dam akmaktadır. Buna rağmen Dadaşköy'de düz toprak çattı tercih edilmektedir.

c- Bitki Örtüsü ve Meskenler :

Araştırma sahamızın tabii bitki örtüsü steptir. Hâkim bitki formasyonu orman olmadığı için, ahşap malzeme konut yapımında çok az ölçüde kullanılmaktadır. Yalnız kapı, pencere, tavan ve tabanlarda (döşeme) ahşap malzeme kullanılmaktadır.

Dadaşköy'de kerpiç evler oldukça yaygındır. Bilindiği gibi kerpiç; killi toprak içerisine doğranmış ot, saman, saz, kamyş, bitki sapları, kum, çakıl gibi maddeler karıştırılarak daha önceden açılmış bir çukur içerisine konulan kerpiç harcı çığnenir. Bu harç oluştuktan sonra dikdörtgen prizma şeklindeki kalıplara dökülerek güneşte kurutulur. Kuruyan kerpiç kalıpları meskenlerin inşasında kullanılır. Araştırma sahamızda kerpiç inşaat malzemesi, daha çok killi toprak içerisine ot ve kamyş artıkları karıştırılarak hazırlanmaktadır. Kerpiç için gerekli hammadde, çevreden kolayca temin edilmektedir. Bitki örtüsünün step olması nedeniyle ot fazla miktarda bulunmakta, bu da kerpiç için katkı maddesi oluşturmaktadır.

d- Sosyo-Ekonomik Yapı ve Meskenler:

Dadaşköy'de, konut yapı gereci olarak, taş ve kerpiç hâkim inşaat malzemesidir. Konutların yapı tarzı ve kullanılan malzemeleri, köy halkının sosyo-ekonomik durumları büyük ölçüde etkilemiştir. Son yıllarda maddi durumu iyi olan aileler, evlerini tuğla veya biriket kullanarak inşa etmektedirler. Betonarme binaların sayısı giderek artmaktadır.

Her evde mülk sahibinin malî durumuna göre bir veya birkaç oda, bazı ailelerin ise iki mutfığı bulunmaktadır. Birisi, günlük işlerin yapıldığı, sütün değerlendirilip peynirin yapıldığı, ekmeğin pişirildiği evin eklentilerinden birisidir. Köyde bu bölmeye

"aşhane", "tandır evi" gibi isimler verilmektedir. Diğeri ise, çok temiz, mutfak araç ve gereçleri ile dolu rafların bulunduğu mutfaktır.

Sosyo-ekonomik yapı ile ilgili olarak bazı ailelerin ahır sayısı da birden fazladır. Evin eklentileri maddi durumu iyi olan ailelerde artmaktadır. Örneğin; traktör, biçer-döver, otomobil v.b. gibi araç ve gereçlerin konulduğu garaj, köyde bazı ailelerde ev eklentisi olarak görülmektedir.

İktisadî yapı ile meskenlerin yapı tarzı arasında da yakın ilişki bulunmaktadır. Maddi durumu iyi olan aileler çok katlı ve modern binalar yapmaktadırlar. Araştırma sahamızda modern binaların sayısı giderek artmaktadır.

Ahır ve samanlık gibi eklentiler, modern binalarda asıl evden ayrı inşa edilmektedir.

e- Gelenek-Görenek ve Meskenler :

Araştırma sahamızda, meskenlerdeki yapı tarzı ve konut yapısı gereçlerinde sosyo-ekonomik yapı yanında, kültürün, gelenek ve göreneklerin de etkisi büyüktür.

Bazı aileler, maddi durumları iyi olmasına rağmen hala geleneksel inşaat malzemesini ve inşaat tarzını kullanmaya devam etmektedirler. Köylü yeni bir ev yapacağı zaman, çevresinden kolayca temin edebileceği kerpiç ve taşı kullanmakta, evini düz toprak çatılı yapmaktadır. Ancak bilindiği gibi bu tür evlerin ömrü kısa olmaktadır.

Ataerklî aile tipi, köyde bugün de hakimiyetini devam ettirmektedir. Fakat son yıllarda bu tip ailelerin sayısı git gide azalmaktadır. Aile genişledikçe eve yeni oda veya odalar eklenmektedir.

Geleneksel yapı tarzı, köyde yavaş yavaş terk edilmektedir. Çünkü bugünkü ihtiyaçlara cevap verecek durumda olmayan bu evler yerini, modern ve insan ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılayan evlere bırakmaktadır. Fakat yine de geleneksel yapı tarzı ve malzemesi uzun yıllar görülmeğe devam edecektir.

Sonuç olarak; iklim, bitki örtüsü, jeomorfolojik şartlar, sosyo-ekonomik yapı, gelenek ve görenekler ile meskenlerin tarzı, kullanılan inşaat malzemesi arasında yakın ilişki vardır. Meskenler yukarıda saydığımız şartların özelliklerini yansıtır- lar. O halde, burada belirlememiz gereken önemli karakteristik özelliklerden biri şudur: Şehirlere yakın kırsal yerleşmelerde- ki çağdaşlaşma olayı da, öncelikle bölgenin coğrafi şartlarının denetimindedir. Dadaşköy örneğinde açıkça görüldüğü üzere, çağ- daşlaşma sorununda, şehire yakınlık her zaman yeterli bir fak- tör olmamaktadır. Hatta yine bizim araştırma yöremizde görüldü- ğü üzere, kültürel düzeyin yüksek olması da (köy nüfusunun % 96'sı okur-yazar), gerekli ve beklenen etkiyi yapmamaktadır.

2.3- Yapı Malzemesi ve Meskenler

a- Kerpiç Meskenler:

Yurdumuzda, kerpiç meskenler çok yaygındır. İç bölgele- rin kır yerleşmelerinde kerpiç, hâkim yapı malzemesidir. Araş- tırma sahamızda da kerpiç meskenlerin sayısı oldukça fazladır (Çizelge 13).

Daha önce de belirtildiği üzere kerpiç, killi toprak içe- risine çeşitli katkı maddeleri ilâve edilerek (ot, saman, saz, karnış, kum, çakıl, taş v.b.) kerpiç toprağı elde edilir. Açılmış hendeklere, kerpiç harcı dökülür. Öküz, at veya eşek gibi hay- vanlar tarafından bu harç iyice çignenir.Üzerine sık sık su dö- külür. Kerpiç harcı kalıplara dökülerek güneşte kurutulur.

Kerpiç malzeme kullanılarak yapılan evlerin bazı avantaj- ları vardır. Bunlar; ısıyı muhafaza etmeleri, yaz mevsiminde se- rin, kışın ise sıcak olmaları, köy halkı tarafından tercih edil- melerine sebep olmaktadır. Bu gibi evlerde yangın tehlikesinin nisbeten az olması, kolay temin edilebilir bir malzeme olması ve maddî imkanları zorlamaması gibi nedenler de kerpiç malzemenin tercih edilmesinde en büyük etkenlerdir.

Kerpiç meskenlerin üstü toprak kaplı düz çatılıdır. Bu gi- bi konutlara "toprak konutlar"da denilmektedir.

Kerpiç meskenlerin köyde yaygın olmasında etkili faktörleri şu şekilde sıralayabiliriz. Hâkim bitki örtüsünün step olması, yerleşmenin alüviyal bir ovada kurulmuş olması, çevreden temin edilebilecek en ucuz ve en yaygın inşa gerecinin toprak, kullanılabilir katkı maddesinin (saman ve kâmiş) çevrede bol miktarda bulunması gibi faktörlerdir.

Kerpiç meskenlerin saydığımız avantajları yanında bir takım dezavantajları da vardır. Kerpiç konutların depreme ve neme karşı dayanıklı olmadıkları bilinen bir gerçektir. Bu nedenle kerpiç konutların ömrü oldukça kısadır. Araştırma sahamızda kerpiç meskenler, taş meskenlerden sonra ikinci sırayı almaktadırlar.

b- Taş Meskenler :

Araştırma sahamızda, taş meskenler sayıca en büyük paya sahiptirler. Köydeki meskenlerin % 64'ü taş meskenlerden oluşmuştur(Çizelge 13). Köyün konutlarında; genellikle yapı malzemesi olarak yontulmamış, yuvarlak taşlar kullanılır. Taş, çamur harcı, kireç harcı ve çimento harcı kullanılarak konutların duvarları örülür. Bazı evlerin duvarları sıvanarak üzerleri kireçlenmiştir. Fakat çoğunlukta olan sıvanmamış evlerdir. Konutların yapımında kullanılan taş Kamber ve Sivişli köylerindeki taş ocaklarından satın alınmaktadır(bazalt ve antezit).

Dadaşköy'de, taş evlerin bazıları kesme taştan ve itina gösterilerek yapılmışlardır. Konutların üzeri çatı ile kaplanmışdır. Bu tip evler genellikle maddi durumu iyi olan ailelere aittir.

Taş meskenler yazın serin, kışın sıcak olduklarından köy halkı tarafından tercih edilmektedirler. Erzurum'un diğer köylerinde olduğu gibi Dadaşköy'de de taş hâkim inşaat malzemesidir. Bu malzemenin yaygın olmasında; halkın sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel durumu ile fiziki coğrafya özelliklerinin etkisi büyüktür.

Yuvarlak taşlardan çamur harcı kullanılarak basit yapılmış evler depreme karşı dayanıklı olmadıklarından en küçük sarsıntıda

yıkılabilmektedirler. Erzurum ve çevresinin deprem bölgesi olması nedeniyle, bu gibi geleneksel meskenler, her deprem sonunda hasar görmektedir ve daha sonra meydana gelen bir sarsıntı ile oturulamayacak hale gelmektedir. Dadaşköy'de depremler sonucunda hasar görmüş veya yıkılmış evler bulunmaktadır. Bunların çoğu onarılmış, yıkılanların yerine ise yenileri yapılmıştır.

c- Çağdaş Meskenler:

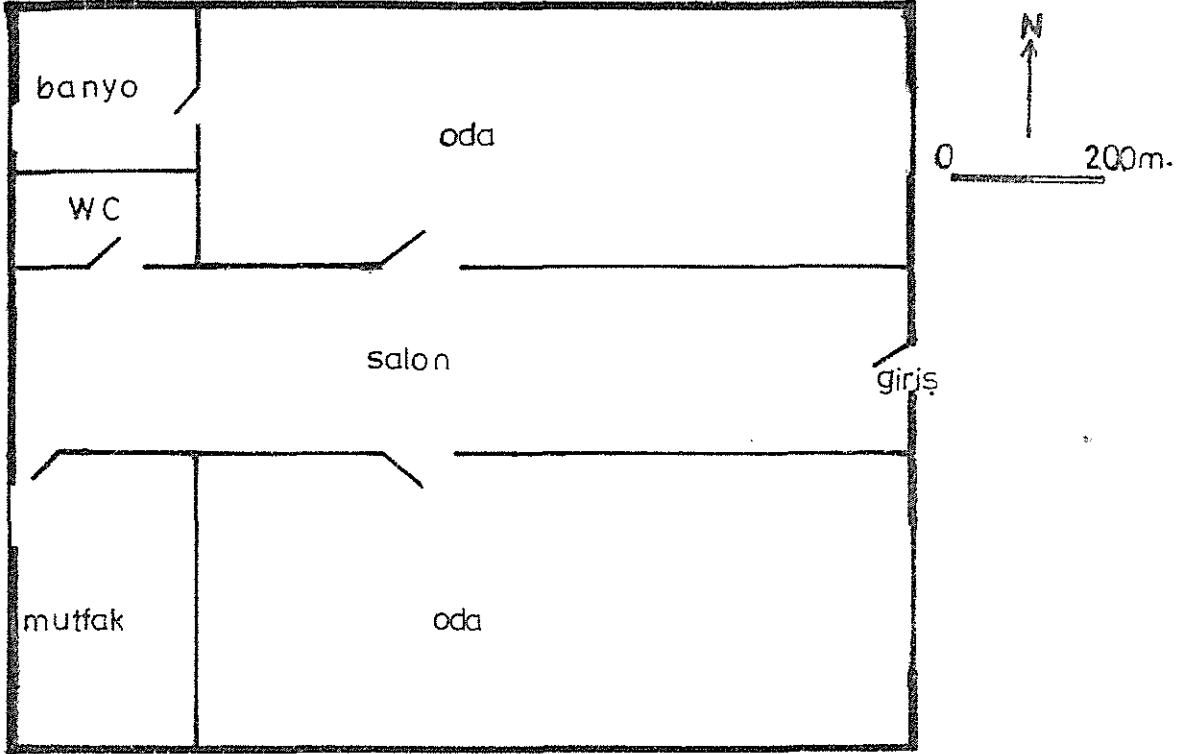
Araştırma sahamızda, biriket ve tuğla gibi çağdaş inşaat gereçleri kullanılarak inşa edilmiş modern konutlar oldukça fazladır. Ancak taş ve kerpiç meskenlere oranla çağdaş meskenlerin oranı düşüktür. Modern binaların sayısı 35 tanedir. 1021. Ağır Bakım Tamir Fabrikası'nın altı katlı 22 daireli iki lojmanı bulunmaktadır. Çağdaş konutların 30 tanesi ise köy sakinlerine aittir.

Modern konutlarda, insan ihtiyaçları için gerekli tüm eklentiler mevcuttur(banyo, tuvalet v.b.). Ahır, samanlık, ambar damı gibi köylü için gerekli olan eklentiler evden ayrı olarak inşa edilmiştir. Bu eklentiler genellikle taş ve kerpiçten yapılmıştır.

Son yıllarda çağdaş konutların sayısı giderek artmaktadır.

Araştırma sahamızda, köy sakinlerinin gelenek, görenek, ekonomik yapı, kültürel seviye gibi farklı sosyal özellikleri meskenlere de yansımaktadır. Meskenlerde görülen bu farklılıklar kat sayısı, yapı tarzı, eklentiler kullanılan inşaat malzemesi, iç donanım ve daha birçok bakımlardan olabilmektedir(Şekil 8).

Dadaşköy'de hane sayısının 492 olduğu göz önüne alınacak olursa, çağdaş meskenlerin sayısı diğerlerine oranla çok az bir paya sahiptir. Ancak burada çağdaş dediğimiz meskenler, betonarme ve içinde insan ihtiyaçlarına cevap veren, tüm eklentilere sahip olan meskenlerdir. Bununla beraber betonarme olmayıp, çağın gereklerine uygun evleri de çağdaş kabul edecek olursak, köyde modern konutların sayısı artış göstermektedir. Köy sakinleri imkanları ölçüsünde evlerini çağa uygun yapmaya gayret etmektedirler.

Şekil 8: Dadaşköyde Bir Konut Planı.

Konutsahibi: Adnan Öztürk

Durumu: Orta

Çizelge 13. Dadaşköy'de Yapı Malzemesine Göre Meskenler

Yapı Malzemesi	Bina Sayısı	%'si
Taş	315	64
Kerpiç	142	28.8
Biriket-Tuğla	35	7.1

2.4- Örtü Malzemesi ve Kat Durumuna Göre Meskenler :

a- Toprak Örtülü Meskenler:

Araştırma sahamızda toprak örtülü meskenler sayıca en büyük paya sahiptirler. Taş ve kerpiç meskenlerin büyük çoğunluğunun örtü malzemesi topraktır(Çizelge 14). Dadaşköy'deki meskenlerden 440 tanesi düz-toprak çatılıdır. Bu örtü şeklinin, kolay inşa edilmesi, maliyetinin düşük olması, konutlarda kışın sıcaklığı, yazın serinliği muhafaza etmesi gibi etkenler, köyde düz-toprak çatının hakim olmasını sağlamıştır. Araştırma sahamızda düz-toprak çatı, tuğla ve biriketten yapılmış meskenlerde de görülmektedir.

Meskenlerdeki bu örtü için gerekli malzeme; killi toprağın su ile karıştırılıp çamur haline getirilmesi ile elde edilmektedir. Bu tür meskenlerin inşası özetle şu şekilde olmaktadır. Derinliği az olan temel kazıldıktan sonra, temelden itibaren taş duvarlar örülür. Duvarlar 1-2 m. taşla yapılırlar, bunun üzerine tuğla, kiremit, biriket, kerpiç gibi malzemelerden birisi kullanılarak meskenlerin duvarları tamamlanır. Bu işlemlerden sonra sıra örtü malzemesine gelir. Ağaç tomrukları, yatay olarak karşılıklı iki duvar üzerine belirli aralıklarla dizilir. Tomrukların üzeri genellikle kamaşla örtülür, kamaşların üzerine ise 15-20 cm. kalınlığında toprak serilir. En üst kısma da 5 cm.kalınlığında killi topraktan yapılmış çamur serilir. Silindir şeklinde-

ki bir taşla toprak düzeltilir ve çiğnenir.

Düz örtü dediğimiz bu örtü tipinde tavadaki toprakların üzeri, ailelerin malî durumlarına göre kereste ile kaplanmaktadır. Köy halkı buna "düz tavan" demektedir. Diğer bir tavan tipi ise "Pasin örtüğü" denilen tavan tipidir. Karşılıklı duvarlar arasına 5-10 cm. aralıklarla ağaç tomrukları atılır. Pencereye doğru eğim artmaktadır. Bu örtü şekli daha çok odalarda görülmektedir. "Pasin örtüsü" nün köyde yaygın olmasında sosyo-kültürel sebeplerin rolü büyüktür. Türk toplumunda evin mahrem bir yer olması, pencerelerin bu şekilde, tepeden pencereli olarak inşa edilmesinde büyük rol oynamıştır. Son yıllarda bu örtü şekli önemini kaybetmiştir.

Üçüncü örtü şekli "Kırlangıç örtü" tipi (karlangoş)dir. Genelde tandırın bulunduğu mutfagın (tandır evi) üzeri bu örtü ile kaplanmaktadır.

Düz toprak örtülü çatıların avantajları yanında bazı dezavantajları da vardır. Bunlar; özellikle kış aylarında, karın çatıda ağırlık yapıp herhangi bir tehlikeye sebebiyet vermemesi için süprülmesi (yerel adlandırma ile kürünmesi) gerekmektedir. İlkbahar ve sonbahar mevsimlerinde yağışların yağmur halinde düşmesi çatıların akmasına neden olmaktadır. Ayrıca toprak çatılar diğer örtü şekillerine göre daha az dayanıklıdır. Ağır toprak çatıyı, ağaç sütunlar taşıyamamakta ve depremlerde bu ağır çatı büyük tehlikelere yol açmaktadır(1). Özellikle çatının akmaması için her yıl yeni bir toprak tabakasının çatıya eklenmesi, çatının çok fazla ağırlaşarak, depremde kolayca çökmesine ve can kaybına sebep olmaktadır. Ancak sosyo-kültürel ve sosyo ekonomik nedenler bu tip örtü şeklinin köyde tercih edilmesinde büyük rol oynarlar.

(1) E, Dayan - S, Bayraktutan, 1983. "30 Ekim 1983 Horasan-Narman Depreminde Yapı Tekniği Hasar İlişkisi" T.Emlâk Kredi Bankası. Evimiz Dergisi. Sayı: 9, s.3. Ankara

Çizelge 14. Dadaşköy'de Örtü Şekline Göre Meskenler

Örtü Şekli	Bina Sayısı	%'si
Düz Toprak Örtülü Meskenler	440	89.4
Saç-Levha Örtülü Meskenler	52	10.6

b- Saç-Levha Örtülü Meskenler:

Köyde saç örtü, genellikle betonarme konutların üzerini örtmektedir. Bunların sayısı giderek artmaktadır. Araştırma sahamızdaki meskenlerin % 10,5'ü saç-levha örtülüdür. Bazı aileler, taştan inşa edilmiş evlerinin üzerini de saç ile örtmektedirler.

Çünkü bu örtü şekli, yağmur ve kardan etkilenmemektedir. Toprak çatının akma veya çökme ihtimali diğer örtü şekline oranla daha fazladır.

Maddi durumları iyi olan aileler yukarıda belirtilen nedenlerden dolayı saç-levha örtüyü tercih etmektedirler. Araştırma sahamızda saç örtü çağdaş konutlar yanında taş ve kerpiç konutlarda da görülmektedir. Köyde bulunan modern ahırın örtü malzemesi de saçtır. Kiremit örtülü meskene rastlanmamaktadır. Çünkü kiremit bol karlı ve uzun kışa sahip iklimlerde fazla dayanıklı olmadığından tercih edilmemektedir.

c- Tek Katlı Meskenler :

Köydeki konutların büyük çoğunluğu tek katlıdır. Bunlar genelde düz toprak çatılı ve birbirine bitişik olarak inşa edilmiştir. Yapı malzemesi taş veya kerpiçtir. Ancak tek katlı olup da tuğla, kiremit veya biriketten yapılmış meskenlere de rastlamak mümkündür. Araştırma sahamızda 476 konut tek katlıdır. Böyle olunca köyde % 96,7'lik bir payla tek katlı meskenler, hakimiyetlerini sürdürmektedirler(Çizelge 15).

d- Çok Katlı Meskenler :

1- İki Katlı Meskenler :

Araştırma sahamızda 12 tane iki katlı ev vardır. Bunların 4 tanesi betonarme, sekiz tanesi ise kesme taştan yapılmış (bazalt) evlerdir. Bu evlerin çoğu, sosyo-ekonomik durumu iyi olan ailelere aittir.

2- Üç ve Daha Fazla Katlı Meskenler :

Dadaşköy'de, üç katlı iki ev bulunmaktadır. Altı katlı, yirmiiki daireli 1021. Ağır Bakım Tamir Fabrikasına ait iki lojman, sahamızdaki çok katlı meskenleri oluşturmaktadır. Köy sakinlerine ait olan meskenlerde üç kattan fazlaya rastlanmamaktadır.

Meskenlerin tek veya çok katlı olmasında ailelerin iktisadi durumlarının rolü büyüktür. Nitekim, köydeki iki ve üç katlı meskenlerin sahiplerinin malî durumu iyidir.

Çok katlı ev sahiplerinin, ahır, samanlık gibi çiftçilikle geçimini sağlayan aileler için gerekli eklentiler, evin hemen yanında veya biraz uzağında inşa edilmiştir. Bu gibi modern evlerin mutfağı köy işleri için küçük olduğundan, evden ayrı olarak, içinde tandırın bulunduğu geniş mutfakları (tandır evi) da bulunmaktadır. Köylü bu mutfaklara "aşhane" gibi isimler de vermektedir.

Çizelge 15. Dadaşköy'de Kat Sayısına Göre Meskenler

Kat Sayısı	Bina Sayısı	%'si
Tek Katlı Meskenler	476	96.7
İki Katlı Meskenler	12	2.4
Üç ve Daha Fazla Katlı Meskenler	4	0.8

2.5- Fonksiyonlarına Göre Meskenler:

a- Aile Konutu Meskenler:

Araştırma sahamızda 492 mesken bulunmaktadır. Bunların yaklaşık % 96,7'si tek katlı, % 3'ten fazlası ise iki ve daha fazla kata sahiptir.

Her evde mülk sahibinin maddi durumuna göre oda sayısı artmaktadır.

Dadaşköy yaylasındaki evler, genellikle iki gözlü olup basit olarak inşa edilmiştir.

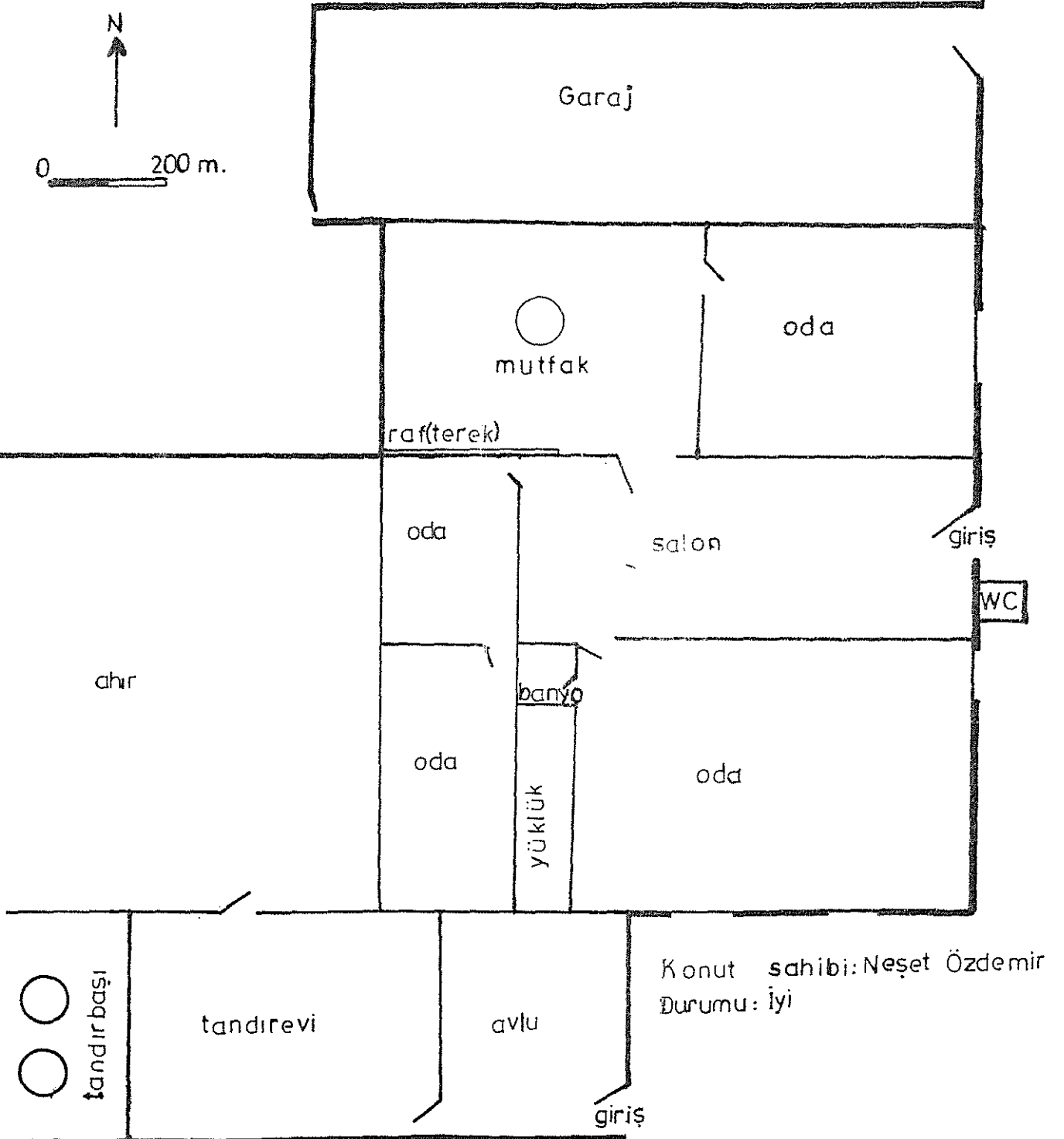
Köyde yaptığımız anket sonuçlarına göre; yayla evlerinde birinci bölme mutfak vazifesini görür. Tandır da burada bulunur. Sütten elde edilen yağ, peynir v.b. ürünler burada hazırlanır. İkinci bölme ise ailenin oturma ve yatak odasıdır. Evlerin hemen tamamı, yuvarlak taşların çamur harcı kullanılarak birleştirilmesi suretiyle derme çatma bir şekilde inşa edilmiştir.

Köyün evleri, yayla evlerine göre çok daha modern ve insan ihtiyaçlarına cevap verecek durumdadır(Şekil :9).

Araştırma sahamızdaki evler genellikle şu bölümlerden ibarettir;

Tandır evi : İçinde tandırın bulunduğu, mutfak olarak kullanılan kesim, evdeki yaşantının merkezini oluşturmaktadır. Tandır, geniş bir bölme içinde, çoğunlukla 50 cm. yüksekliğinde, "tandır-başı" denilen yerde bulunmaktadır. Burada yakıt olarak tezek kullanılır. Ekmek ve yemek tandırda pişirilir. Sütten çeşitli gıda maddeleri tandırda yapılır. Tandır evi denilen mutfağa, sadece "ev" veya "aşhane" gibi adlar da verilmektedir. Bazı mutfaklarda, kış mevsiminde oturmak için sekiler bulunmaktadır. Seki denilen oturma yerine, beş-altı basamak merdivenle çıkılır. Mutfağın bir köşesinde ahşap malzeme kullanılarak yapılır. Kenar kısımları, yine ahşap malzeme ile balkon gibi çevrilir. Sekileri, minder ve halı yastıklar süslemektedir.

Mutfakta; kap-kacağın dizildiği, tabandan tavana kadar duvar

Şekil 9: Dadaşköyde Bir Konut Planı.

boyunca yükselen, 30-40 cm. genişliğinde ahşap malzeme kullanılarak yapılmış "terek" adı verilen raf bulunmaktadır. Bazı mutfaqlarda, yine ahşap malzemeden yapılmış, uzun aylarca muhafaza edildiği ambarlar da mevcuttur.

Bazı konutlarda. "ambardamı" veya "undamı" olarak bilinen bölümler bulunmaktadır. Hasattan sonra elde edilen buğday, arpa v.b.g. "ambardamında" uzun bir süre saklanmaktadır.

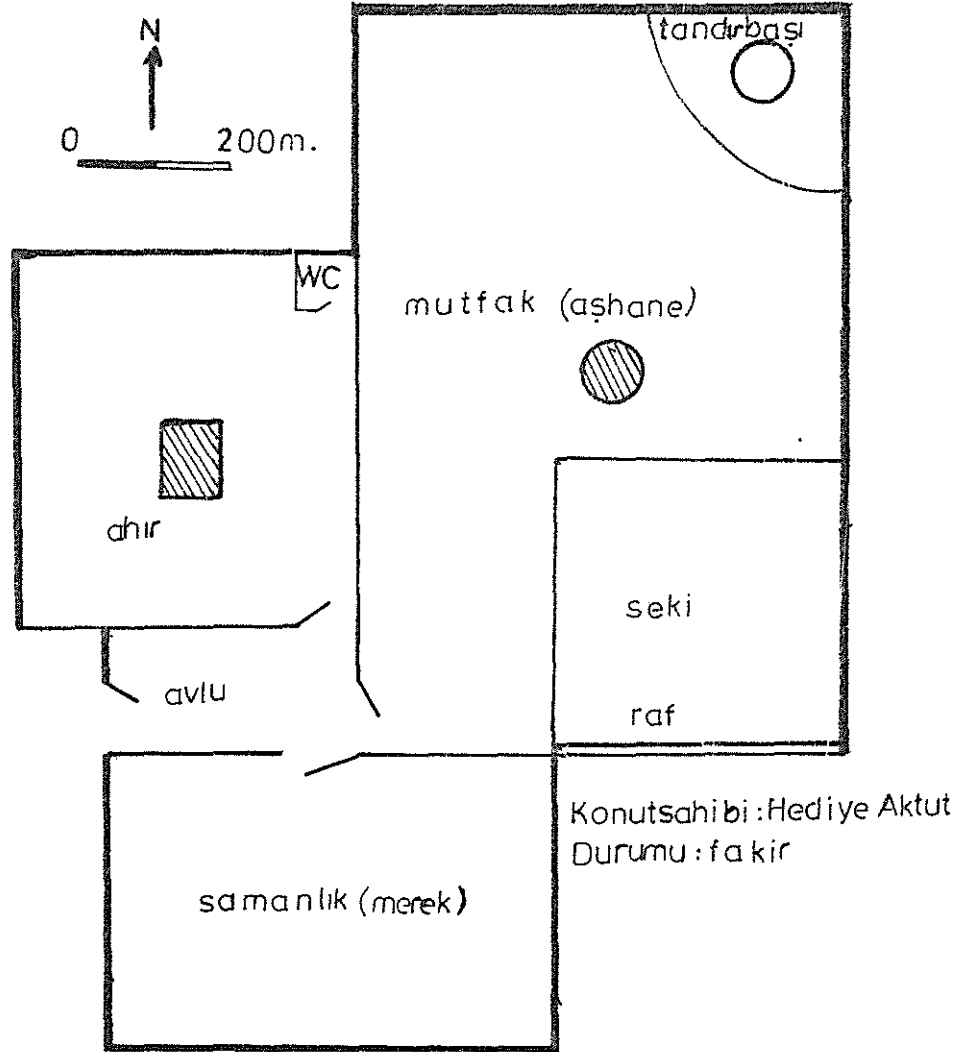
Ahır : Ahır, genelde evden ayrı olarak yapılmıştır. Köyde, çok az sayıda ailenin ahırmevinin içinde yer alır. Ahırın kapısı "avlu" denilen bir bölmeyle açılır.

Ailelerin sosyo-ekonomik durumlarına göre, ahır sayısı iki, hatta üçe çıkabilmektedir. Hayvan sayısının ortalamasına bağlı olarak, ahır sayısı da artmaktadır. Koyun ve keçi gibi küçükbaş hayvanların barındığı ahıra, "davar komu" denilmektedir. Koyunlar kış mevsimini bu ahırlarda geçirirler. Mayıs ayı sonlarına doğru koyunlar meraya çıkartılmaktadır. Bu olay Eylül ayı sonuna kadar devam etmektedir.

Ahırların tabanı "saltaş" denilen kare veya dökdörtgen şeklinde, geniş taşlarla kaplıdır. Ahırın çevresi, ahşaptan yapılmış, "müsürlük" adı verilen yemliklerle çevrilidir. Hayvanlar, ahırın ortasında bulunan, taşın oyulması sonucu yapılmış "kurun" denilen yalaklardan sularını içerler. Ahırın ortasında çukur bir yer bulunmaktadır. Hayvanların dışkıları burada toplanır. Buraya "mayıslık" adı verilir.

Ahırların bazılarında su kuyusu da bulunmaktadır. Bazılarında ise, "ahır sekisi" denilen ve ahırın bir köşesinde, yerden 1 m. kadar yüksekte, etrafı ahşap korkuluklarla çevrili bir oturma yeri vardır. Ancak, günümüzde önemini kaybetmiştir. Sosyo-ekonomik durumu düşük olan aileler kış aylarında "ahır sekilerini" kullanmaktadır. Amaç, hayvanların yaydığı ısıdan faydalanmaktır. Köyde en fazla 2 aile bu sekilerde oturmaktadır(Şekil 10).

Samanlık(Merek): Evden ayrı olup, çoğu zaman ahırın bitişiğinde yer alır. Yazın biçilip, bağ haline getirilen otlar ve

Şekil 10: Dadaşköyde Bir Konut Planı.

diğer hayvan yemleri merekte saklanır. Fazla ot, evlerin üzerine piramit şeklinde yığılır. Buna yörede "taya" adı verilir. Ancak, elektrik telleri ile sürtünme sonucu yangınlara sebep olduğu için, Erzurum Belediyesi otların evler üzerine yığılmasını yasaklamış olmasına rağmen yine de köyde tayaları, hemen her evin üzerinde görmek mümkündür.

Araştırma sahamızda, hemen her ailenin helası vardır. Bazı evlerin içinde, bazılarının ise bahçesinde bulunur. Köyün kanalizasyonu mevcuttur.

Evlerin hemen hepsinde banyo veya bunun yerini alabilecek "kehrizler" bulunmaktadır. "Kehriz"; odanın içinde üstü tahtalarla örtülü, zemini beton veya taşla kaplı banyo ihtiyacının giderildiği yerlerdir. Son yıllarda köyde modern konutların sayısı artmıştır. Böyle olunca banyosuz ev yok denecek kadar azalmıştır.

Yakacak Damı : Evin dış eklentilerinden birisidir. "Tezek ve kerme", burada saklanır. Tezek, kerme, sığır ve davar gübresinin belli oranda ot ve samanla karıştırılarak bir kalıba dökülmesi, kurutulup daha sonra çeşitli büyüklükte kesilerek (yaklaşık 90 cm.²) elde edilmesi şeklinde hazırlanan bir yakıt türüdür. Köyde tezek ve kerme yanında odun, kömür gibi yakacaklar da kullanılır.

Yukarıda açıklamaya çalıştığımız ev ve eklentileri, genellikle bitişik düzende inşa edilmiştir. Eklentilerin kapıları, ev kapısından ayrı, fakat ana girişe yakındır.

b- Sosyal Amaçlı Meskenler :

Araştırma sahamızda sosyal amaçlı konutların başında, daha önce değindiğimiz gibi okullar gelmektedir. Köyün ortaokul ve ilkokulu mevcuttur (Çizelge 16).

Okulların ikisi de aynı bahçe içerisinde inşa edilmiştir. Her iki okulun birer ailelik lojmanları bulunmaktadır. Okulların yapı gereci taş olup (bazalt), örtü malzemesi saçtır. Binalar so-ba ile ısıtılmaktadır.

Dadaşköy'de PTT binası 1967 yılında faaliyete geçmiştir.

Tek katlı ve tuğladan inşa edilmiş, örtü malzemesi saç olan bir binadan, PTT hizmetleri yürütülmektedir. PTT'nin telefon abone sayısı 1986'da 180 kadardı.

Sosyal amaçlı diğer bir mesken, muhtarlık binasıdır. Muhtarlık binası; köyün girişinde, başka sözle köyün güneyinde, oldukça geniş bir bahçe içinde. tek katlı, iki odadan ibaret bir binadır. Muhtarlık binasının yanında çocuklara yaz aylarında dinî derslerin verildiği Kur'an Kursu bulunmaktadır. Bu bina köy halkının zaman zaman bir araya geldikleri ve çeşitli görüşmeler yaptıkları bir toplantı salonu olarak da kullanılmaktadır.

Araştırma sahamızda bir de tabakhane bulunmaktadır. Özel bir şirket olup YılmazGüllapoğlu'na aittir. Tabakhanede 1986'da 3 işçi çalışmakta ve ayda 300 deri işlenmekte idi. Kuruluşun sahibi köy sakinlerinden değildir. Bina, işletmecinin kendisine aittir.

Dadaşköy'de altı tane bakkal dükkanı, 1 berber dükkanı ve 1 tane de kahve bulunmaktadır. Ayrıca bir fırın, bir de hamam bulunmaktadır. Ancak ikisi de işletilmemektedir.

c- Dinî Amaçlı Meskenler:

Köyde dinî amaçlı iki mesken vardır. Cami 500 yıl önce inşa edilmiştir. İbrahim Paşa camisi diye bilinir. Kesme taştan yapılmıştır(bazat). Dinî amaçlı ikinci mesken Kur'an Kurbudur.

Camiye vakfedilmiş olan ve Erzurum'un Tahtacılar Caddesinde bulunan bir dükkan kiraya verilmiş olup, caminin çeşitli masrafları karşılanmaktadır.

d- Askerî Amaçlı Meskenler:

1021. Ağır Bakım Tamir Fabrikası araştırma sahamızın sınırları içinde bulunmaktadır. Fabrika 16 Mayıs 1983'te işletmeye açılmıştır. Tesiste 1000 kişi bulunmaktadır. 450 işçi, 30 memur çalışmaktadır. Fabrika 300 .000 m²'lik bir alan kaplamaktadır. Ayrıca bu fabrikaya ait 6 katlı 22 daireli iki lojman bulunmaktadır. Binalar kaloriferlidir.

Çizelge 16. Dadaşköy'de Meskenlerin Fonksiyonlarına
Göre Dağılışı

Fonksiyonlarına Göre	Mesken Sayısı	%'si
Aile Konutu Meskenler	472	95.9
Sosyal Amaçlı Meskenler	17	3.4
Dini Amaçlı Meskenler	2	0.4
Askerî Amaçlı Meskenler	1	0.2

BOLÜM 3

DA DAŞKÖY'ÜN EAZI SORUNLARI

DADAŞKÖY'ÜN BAZI SORUNLARI

3.1- Fiziki Coğrafya Özelliklerinden Kaynaklananlar

Dadaşköy'ün, Erzurum Ovası'nda kurulmuş toplu bir köy olduğundan daha önce bahsetmiştik. Köyün coğrafi konumunun düzlük bir saha olması, ona bir takım avantajlar sağlamıştır. Ancak bunun yanında bir takım dezavantajları olduğunu da unutmamak gerekir. Taban suyu seviyesinin yüksek olması, özellikle konutların inşaatında bir dizi tedbirlerin alınmasını gerektirmektedir. Örneğin, bina temellerinin iri çakıl veya taşlarla döşenmesi ve temellerin taşla inşa edilmesi gibi. Ayrıca odaların tabanlarının ahşap döşeme ile kaplanması, hatta duvarların yarıya kadar ahşap malzeme ile çevrelenmesi gibi bir takım tedbirleri gerektirmektedir. Tabansuyu seviyesinin yüksek olmasıyla ilgili diğer bir sorun da köy arazisi sınırları içinde tam anlamıyla kurutulamamış bir bataklıkla mevcudiyetidir(Kan sazlığı). Bu bataklık 1950'li yıllardan itibaren kurutulmaya başlanmıştır. DSİ tarafından Ova'da drenaj kanalları açılmıştır. Kurutma işlemlerinden sonra saha tarıma kazandırılmıştır. Ancak yine de tarım açısından bu saha bir takım sorunlara sebep olabilmektedir.

Köyün düzlük bir sahada kurulmuş olması temiz içme ve kullanma suyu teminini güçleştirmektedir. Araştırma sahasındaki diğer bir sorun ise, sulama suyu sorunudur. Çünkü yeterince kuyu açılmamıştır.

Köyde, ev ve eklentiler birbirine bitişiktir. Özellikle ahır ve helâların, gübresinin çevreyi kirletmesi veya yaz aylarında gübre yağınlarının birer karasinek üreme ortamı olması, sağlığı ciddi bir şekilde etkilemektedir. Ayrıca rahatsız edici kokuların çevreye yayılması gibi temizlik sorunları ortaya çıkarmaktadır.

Düz alanlardaki köylerin ortak bir sorunu da, binaların birbirini gölgelemesidir.

İklimin, karasal bir iklim olması, binalarda kullanılan yapı

gereçlerini, konutların şeklini etkilemektedir. Orneğin, pencerelerin küçük ve çift camlı olması, duvarların kalın (70-80 cm.kalınlığında) olması, evlerin topraga gömülürcesine ve bitişik düzende inşa edilmesi yani "bileşik ev" formunda olması gibi.

İklim şartlarının etkilerini, taş ve kerpicing çok yüksek oranda kullanılmasında da görüyoruz. Çünkü bu iki inşaat malzemesinin ısı iletimi az olduğundan dış etkenlere karşı yalıtkan, izole maddeleridir. Ancak, özellikle kerpiç, çağdaş konut yapı gereçlerine göre daha az dayanıklıdır. Nitekim, çok kalın ve ağır dam örtüsü, yarı yuvarlak taşlardan çamur harcı kullanılarak yapılan duvarlar, çok kalın duvarlara köşelerin sağlam bağlanmamış olması, damın ağırlığını taşıyan kalasların yuvarlak olması gibi etkenler depremlerde binaların kolayca yıkılmasına neden olmaktadır(1) Kış aylarında karın çatıdan süpürülmemesi halinde de, ölümle sonuçlanabilecek çökme olayları olmaktadır. Fakat bu örtü şekli evlerin daha iyi ısınmasını sağladığından, köyde tercih edilmektedir.

3.2- Sosyo-Ekonomik ve Sosyo Kültürel Yapıdan Kaynaklananlar:

Köy halkının sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel yapısından kaynaklanan sorunlardan bahsetmeden önce, köyün yaşayış durumuna kısaca değinmek yararlı olacaktır.

Dadaşköy'de halkın geçimi, tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Geçimini büyük ölçüde ticaretten sağlayan 15 aile vardır. Bunlardan 6 kişi köyde bakkal dükkanı, 1 kişi berber dükkanı işletmekte, diğerleri ise, şehirde ticaretle veya ticaret dışı diğer işlerde çalışmaktadırlar.

(1) E, Dayan- S, Bayraktutan., 1983 "30 Ekim 1983 Horasan-Narman Depreminde Yapı Tekniği Hasar İlişkisi." T.Emlâk Kredi Bankası. Evimiz Dergisi. Sayı : 9. s. 3. Ankara

Köyde yaptığımız anket sonuçlarına göre; hayat seviyesi oldukça yüksektir. Ailelerin büyük çoğunluğunun evinde çağdaş ev eşyaları bulunmaktadır (televizyon, radyo, teyp, buzdolabı, çamaşır makinası, telefon v.b.).

Araştırma sahamızda yıllık geliri en fazla olan ailenin geliri 5-6 milyon TL. civarındadır. En az geliri olan ise 500 000 TL. gelire sahiptir. Köylünün evinde görülen çağdaşlaşma, giyimlerinde de görülmektedir.

Dadaşköy'ün ulaşım ile ilgili bir sorunu yoktur. Her saat Belediye otobüsü şehirle köy arasında ulaşımı sağlamaktadır. Aynı zamanda köyde taşımacılığa yardımcı olan bir de minibüs bulunmaktadır.

Haberleşme PTT acentesi aracılığı ile en iyi şekilde sağlanmaktadır.

Köyde yakıt olarak, en fazla tezek yakılmaktadır. Bunun yanında odun ve kömür gibi yakıtlar da kullanılmaktadır.

Elektrik ve su evlerin tamamında bulunmaktadır. Ayrıca köyün içinde 3 tane çeşme mevcuttur. Sulamada kullanmak amacıyla DSİ tarafından 4 kuyu açılmıştır.

Dadaşköy'de yaptığımız anketlerde halkın yiyecek maddeleri arasında, et, süt, peynir, yoğurt, yağ gibi hayvansal ürünler başta gelmektedir. Sebze ve meyve hayvansal gıdalardan daha az tüketilmektedir.

Dadaşköy'ün yerleşim tarihinin eski olduğundan bahsetmiştik. Ziraî faaliyetlerin tarihi de yerleşmenin tarihi kadar eskidir. Eskiden beri köyün en önemli geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. Ancak tarım arazisinin 35000 dönümünün Atatürk Üniversitesi tarafından alınmış olması nedeniyle, tarım faaliyeti eski önemini yitirmiştir. Modern tarım aletlerinin sayısı giderek artmaktadır. Nitekim 1986 yılı itibarı ile köyde, 13 traktor, 13 biçer-döver, 4 balya makinası, patos, selektör ve 2 su motoru vardı. İlaçlama Bölge Ziraat Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır. Genelde azotlu ve fosforlu gübre kullanılmaktadır. Ancak gübreleme yeterli miktarda yapılmamaktadır.

Araştırma sahamızın en önemli sorunlarından birisi de tarım arazisinin zamanla azalmış olmasıdır. Bu da Atatürk Üniversitesi-ne arsa temini için bir kısım arazisinin satın alınmış olmasından ileri gelir. Topraklar artan nüfusun geçimini sağlamaya yetmediğinden bazı aileler ya göç etmekte veya tarım sektörü dışında başka meslekler seçmeğe mecbur kalmaktadır. Ayrıca bazı fiziki ve beşeri nedenlerden dolayı tarımda rantabilite oldukça düşüktür.

Köy tarım arazisi, yaklaşık 3500 ha. kadardır. 486 aileye (1986) eşit dağıldığı varsayılırsa, aile başına 7.2 ha. arazi düşer. Ancak ailelere arazi eşit dağılmadığından, bu ortalama fazla bir önem arzetmemektedir. Çünkü bazı ailelerin 100 dönümden fazla arazisi varken, bazılarının ancak 5-10 dönüm kadar arazisi bulunmaktadır. Ayrıca aile büyüklüğü de bazı ailelerde oldukça fazladır. Sahamızda en kalabalık aile 16 kişiden oluşmuştur. Tek kişilik ailenin sayısı da oldukça fazladır. Bunların sayısı 1986 yılı itibarı ile 14'tü.

Köyde aile büyüklüğü 5.6'dır. Zaten bu ortalama sosyal amaçlı planlamalarda 5.5 olarak alınır. Araştırma sahamızdaki ev halkı büyüklüğü standart ortalamadan, ancak 0.1 kadar fazladır.

Dadaşköy'de "ataerkil" aile yaygındır. Fakat son yıllarda evlenen çocukların aileden ayrı oturmaları sebebiyle çekirdek ailelerin sayısı da giderek artmaktadır. "Ataerkil" aile yapısının, ailelerin sosyo-ekonomik yapısı ile yakın ilgisi vardır. Bir iki ailenin aynı evde oturması, giderleri azaltmaktadır. Bu durum, ayrı bir ev yapma veya kiralamayı da gerektirmemektedir.

Araştırma sahamızda, hayvancılık mera hayvancılığı şeklindedir. Uzun bir kış devresini ahırlarda geçiren hayvanlar yazın 5 ay kadar mera ve yaylaya çıkartılmaktadır. Hayvan ırkı olarak, Doğu Anadolu kırmızısı hâkimdir. Bu ırk; açlığa, kapalı ortama ve soğuk iklim şartlarına dayanıklıdır. Ayrıca kötü bakım ve yetersiz beslenmeğe karşı damukavemetlidir. Köyde, toplam sığır sayısı 1986 yılı itibarı ile 1200'dü. Yabancı ırk olarak, 40 tane montofon bu-

Bu durum sosyo-ekonomik yapı ile sosyo-kültürel yapının etkisinden kaynaklanmaktadır.

Araştırma sahamızdaki tesbitlerimize göre, nüfus artışı, eğitim sorunu, sağlık sorunu, mera sorunu ve ulaşım sorunu gibi sorunlar görülmemektedir.

ÖZET, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sahamız, Erzurum'un kuzeyinde, Erzurum Ovasının Karasu Ovası bölümünde, 1750 m. yükseklikte yer almaktadır. Toplam nüfusu 2745 (1985) kişi olup, yüz ölçümü 3500 ha.'dır. Dadaşköy "dairesel formlu" bir yerleşmedir.

Araştırma sahamız olan Dadaşköy'de, meskenlerin büyük çoğunluğu taş ve kerpiçten yapılmış, düz-toprak çatılıdır.

Erzurum Ovası, Alpin dağ oluşumundan sonra, düşey yöndeki tektonik hareketlerle şekillenmiştir. Ovanın Doğu Karadeniz Dağları ile Anadolu plakacığının kuzeyinde bulunan bir sıkışma çarpışma zonu içerisinde yer aldığı kabul edilmektedir. Araştırma sahamızın, ana çizgileri ile şekillenmesinde en etkili ve şiddetli tektonik hareket Miyosen sonu Pliyosen başlarında meydana gelmiştir.

Araştırma sahamızın Thornthwaite yağış etkinliğine dayanan sınıflandırma sistemine göre; kurak-az nemli, düşük sıcaklıkta ve sufazlası kış mevsiminde olan bir iklim tipi içerisine girdiği görülmektedir.

Dadaşköy'ün nüfusunda artma ve azalmaların periyodik bir durum gösterdiği, ancak nüfusun eskiden beri bir artış eğilimi içerisinde olduğu izlenmektedir. Araştırma sahamızda da iç ve dış göçler sözkonusudur. Fakat yurdumuzda kırsal kesimde görülen, fazla miktardaki göç olayı, bizim sahamız için geçerli değildir.

Araştırma sahamızda, meskenlerde fizikî coğrafya özellikleri, sosyo-ekonomik yapı ve sosyo-kültürel yapı arasında yakın ilişki bulunmaktadır.

lunmaktadır. Koyun ırkı olarak, "mor karaman" nâkimdir. Et ve süt verimi yüksek olan ırklar, bakım ve besleme şartları düzeltilmedikçe gelişme gösteremeyecektir. Hayvanlarda en fazla "sarılık" hastalığı görülmektedir. Köylü bu gibi durumlarda 1952 yılında açılan Tarım Orman ve Koy İşleri Bakanlığına bağlı hayvan hastahanesine müracaat etmesine rağmen, yetiştiricilere yeterince yardım edilmemektedir. Köylünün sorunları arasında yer alan önemli sorunlardan birisi de budur.

Köyde, merâ hayvancılığının nâkim olduğunu belirtmiştik. Ahır besiciliği bir aile tarafından yapılmaktadır. Ahırlar, sağlık şartlarına pek uygun değildir. Kerpiç ve taştan yapılmış, düz-toprak çatılı, küçük pencerele oldukça basit meskenlerdir. Ahırların ıslah edilmesi büyük para ve emek istemektedir. Şüphesiz bu da köyde ekonomik durumun gelişmesiyle ilgilidir. Çünkü henüz oturduğu evini düzeltmemiş ailenin, hayvan barınaklarını ıslah etmesi beklenemez.

Köylünün diğer bir sorunu, kooperatifin kurulmamış olmasıdır. Araştırma sahamızda ot üretimi oldukça fazladır. Elde edilen ot, özellikle Trabzon'a satılmaktadır. Lahana, patates, şekerpancarı, arpa ve buğday gibi ürünler yetiştirici tarafından gerçek fiyatının altında satılmaktadır. Aynı sorun hayvansal ürünler için de geçerlidir. Köylünün elde ettiği; süt, yoğurt, peynir gibi ürünler değer fiyatının altında satılmaktadır.

Araştırma sahamızda tarımın en önemli sorunlarından birisi de sulama sorunudur. DSİ tarafından 4 sondaj kuyusu açılmıştır. Ancak, bu tarlaların sulanması için yeterli değildir. Şehir kanalizasyon sularının döküldüğü Şehiryolu Deresi'nin suyu ile arazisinin sulanması, özellikle çiğ olarak yenen sebzelerde, insan sağlığına zararlı, çeşitli mikroorganizmaların birikmesi, sağlık açısından sorunlar yaratmaktadır.

Araştırma sahamızda kerpiç ve taş gibi inşaat malzemeleri günümüzde de kullanılmaya devam etmektedir. Düz, toprak çatılı konut yapımı da aynı şekilde hakimiyetini sürdürmektedir. Ancak bu inşaat tarzı özellikle depremlerde sorun yaratmaktadır.

Köy halkının geçimi, tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Ancak 1957'den sonra tarım arazisinin daralması nedeniyle diğer mesleklere geçme eğilimi doğmuştur.

Yurdumuzdaki her köy yerleşmesi gibi inceleme sahamızın çözüm bekleyen bazı sorunları vardır. Bu sorunları ve çözüm yollarını şu şekilde sıralamak mümkündür.

1- Sulama Sorunu: Daha önce de belirttiğimiz gibi sulama, köyün en önemli meselesidir. Sulama suyunun kirli olması insan sağlığını tehdit etmektedir. Hıfzısıha Enstitüsü ve Erzurum Belediyesi bu suyun kullanılmaması gerektiğini söylemesine rağmen, köy halkı sulama suyu yetersizliği nedeniyle bu suyu, sulamada kullanmaya devam etmektedir. Sorunun çözümünde şu yollar izlenebilir. Sulamada kullanılan dere suyuna, şehir kanalizasyon suyu karıştırılmamalıdır. Veya bu su arıtıldıktan sonra kullanılmalıdır. Araştırma sahamızda taban suyu seviyesinin yüksek olduğunu daha önce belirtmiştik. O halde DSİ tarafından, daha fazlasındaaj kuyuları açılabilir. Sulama suyu sorununun çözümünde en büyük iş devlete düşmektedir.

2- Arazi Yetersizliği Sorunu: Köyün nüfusuna göre arazisi yeterli değildir. Bu da köylünün göç etmesine veya çiftçilik dışında başka meslekler seçmesine neden olmaktadır. Arazi az olduğundan, birim alana verimi artırmak için bir takım tedbirler alınmalıdır. Köyde Köy İşleri ve Ziraat Fakültesi tarafından deneme tarlaları açarak köylü teşvik edilmelidir. Gübreleme ve sulama şartları iyileştirilmelidir.

3- Gübreleme Sorunu: Araştırma sahamızda yeterli miktarda gübre kullanılmamaktadır. Sunî gübrenin pahalı olması, hayvan gübresinin yakacak olarak kullanılması gibi nedenler gübre kullanımını azaltmıştır. Bu sorunun çözümü için köylüye ucuz, sunî gübre temin edilmelidir. Ayrıca hayvan gübresinin tezek ve kerme şeklinde yakıt olarak kullanılmaması için köylüye odun ve kömür gibi yakıtların kullanma alışkanlığı getirilmelidir. Bunun için de odun ve kömürün daha ucuz fiyatla köylüye satılması gereklidir.

4- Tarımda Makinalaşma Sorunu: Köyde makinalaşma, son yıllarda artmasına rağmen yeterli değildir. 1 traktöre 2.6 km²'lik bir saha düşmektedir. Traktör, biçer-döver gibi tarım alet ve makinalarının köylünün malî durumunu zorlamayacak taksitlerle Köy İşleri İl Müdürlüğü ve Ziraî Donatım Kurumu tarafından sağlanmalıdır.

5- Pazarlama Sorunu: Araştırma sahamızda kooperatif olmadığından, köylü ürettiği tarım ürünlerini ve hayvan ürünlerini pazarlamada güçlüklerle karşılaşmaktadır. Bu nedenle köyde bir kooperatif kurulabilir.

6- Hayvancılıkla ilgili Sorunlar: Araştırma sahamızda hayvancılık mera hayvancılığı şeklindedir. Köyün mera alanı geniştir. 1500 ha.lık bir yayla alanı bulunmaktadır. Ancak aşırı otlatmanın meralara zarar verdiği bilinen bir gerçektir. Bu nedenle mera hayvancılığı yanında ahır hayvancılığı da geliştirilmelidir. Ahırların daha modern hale getirilmesi gerekir.

Hayvanlardan daha yüksek verim elde edilebilmesi için verimi yüksek hayvanların yetiştiriciliğine ve Suni yemle beslemeğe önem verilmelidir. Bu gibi ıslah edici tedbirlerin alınmasında köylünün ve devletin işbirliği içinde olması gereklidir.

Hayvan hastalıklarına karşı, Erzurum Hayvan Hastahanesinin daha ciddi şekilde çalışması için tedbirler alınmalıdır. Köyde sık sık, hayvanların sağlık kontrolünden geçirilmesi ve hastalıklı hayvanların diğerlerinden ayrılarak tedavi edilmesi gerekir.

7- Yerleşme İle İlgili Sorunlar: Araştırma sahamızda, günümüzde de hala hâkim inşaat malzemesinin taş ve kerpiç olması ve bu malzemelerin çamur harcı kullanılarak basit olarak inşa edilmesi özellikle depremler de can ve mal kayıplarına sebep olmaktadır. Yerleşmeyi oluşturan meskenlerin çağdaş olabilmesi için, ekonomik durumları iyi olmayan ailelere kredi ve-

rilmelidir. Maddi durumu iyi olan ailelerin, konutlarının ise, insan ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde yapılması için bazı tedbirler alınmalıdır(Köylerde de inşaat rınsatı olma zorunlu- luğunu getirmek gibi).

8- Göç Sorunu : Göç olayını önlemek için, köyde nüfusu tutacak bir takım tedbirler alınmalıdır. Emlar, tarıma ve hay- vancılığa önem vermek, köylünün ürünlerinin hakkını vermek, de- ğer fiyatının altında satın almamak, daha iyi hayat şartları sağlamak gibi tedbirler olabilir.

Araştırma sahanızda yukarıda saydığımız sorunlar dışın- da pek fazla sorun gözlenmemektedir. Bu sorunlar çözümlendiğin- de köyde hayatın düzeleceğini söyleyebiliriz. Gerçek üretici o- lan köylümüzün hayat seviyesini yükseltmek, sorunlarına çözüm bulmak devletin yanında her Türk vatandaşının da görevidir.Şüp- hesiz sorunları bitmiş bir köy, vatanın kalkınmasında atılmış bir adım olacaktır.

FAYDALANILAN KAYNAKLAR

- ALAGOZ, C.A., 1946, "Ankara Çevresi Coğrafya Köy Manografyaları için ". Ankara Univ. D.T.C.F. Dergisi, Cilt:1V, Sayı: 4, ANKARA
- ARDEL, A., 1973, Klimatoloji. İstanbul Univ. Yay. No:146, Edebiyat Fak. Coğrafya Ens. Yay. No: 7, İSTANBUL
- ARDOS, M., 1984, Türkiye Ovalarının Jeomorfolojisi. Cilt: 1, İstanbul Univ. Yay. No: 3263, Edebiyat Fak. Yay. No: 3199, İSTANBUL
- ATALAY, İ., 1978, Erzurum Ovası ve Çevresinin Jeolojisi ve Jeomorfolojisi. Atatürk Univ. Yay. No: 543, Edebiyat Fak. Yay. No: 91, Araştırma seri No: 48, ERZURUM
- _____. , 1978, Erzurum Ovası ve Çevresinin Fiziki ve Tatbiki Fizikî Coğrafyası. Atatürk Üniv. Edebiyat Fakültesi. Coğrafya Bölümü. Doçentlik Tezi. Basılmamış. ERZURUM
- _____. , 1980. "Erzurum Ovası ve Çevresinin İklimi". Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi. Araştırma Dergisi. Sayı : 12, Fasikül: 2. ERZURUM
- _____. , 1983. Türkiye Vejetasyon Coğrafyasına Giriş. Ege Üniv. Edebiyat Fak. Yay. No: 19, İZMİR
- DEVLET METEOROLOJİ İŞLERİ., 1980. Ortalama ve Ekstrem Kıymetler Bülteni 1970, Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü, Yayını. ANKARA
- DOĞANAY,H., 1983, Erzurum'un Şehirsal Fonksiyonları ve Başlıca Planlama Sorunları. Atatürk Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü. Doçentlik Tezi. Basılmamış, ERZURUM
- DOĞANAY,H., 1984, Coğrafî Metodolojide Anketler. Atatürk Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Edebiyat Bölümleri Ders Notları:7, ERZURUM
- _____. , 1985, Türkiye Beşerî Coğrafyası. Atatürk Üniv. Fen-Edebiyat Fak. No: 97, Coğrafya Bölümü, No:17, ERZURUM

- DAYAN, E-BAYRAKTUTAN, S., 1983, "30 Ekim 1983 Horasan-Narman Depreminde Yapı Tekniği Hasar İlişkisi". Türkiye Emlâk Kredi Bankası. Evimiz Dergisi. Sayı: 9, ANKARA
- EMİROĞLU, M., 1970, "Erzurum Kır Yerleşmelerinin Ortalama Yüzölçümleri, Parsel Sayıları ve Büyüklükleri." Ankara Üniv. D.T.C.F. Dergisi. Sayı: XXVII. No: 1-2, ANK.
- _____, 1970, Akçakoca'da Nüfus, Yerleşme ve Ekonomik Faaliyetler. Ankara Üniv. D.T.C.F. Yay.No: 192, ANKARA
- ERİNÇ, S., 1969, Klimatoloji ve Metodları. İstanbul Üniv. Yay. No: 994, Edebiyat Fak. Coğrafya Ens. Yay.No: 35, İSTANBUL
- İZBIRAKAN, R., 1975, Coğrafya Terimleri Sözlüğü. Mektupla Öğretim Merkezi Yayınları: 15, ANKARA
- NİŞANCI, A., 1975, Sıklık Dağılımları ve Hava Durumlarına Bağlılıkları İçinde Türkiye'nin Yağış Şartlarının İncelenmesi. Ankara Üniv. Yay. No: 381, Araştırma Seri No: 62, Edebiyat Fak. Yay.No: 78, ERZURUM
- ÖZEY, R., 1982, Güzelyayla Koyü'nün Coğrafya Etüdü. Atatürk Üniv. Fen-Edebiyat Fak. Coğrafya Bölümü. Doktora Ön Çalışması, ERZURUM
- SOZER, A.N., 1963-64, "Erzurum Ovasında Tarih Öncesi Kır Yerleşmesi." Türk Coğrafya Dergisi, Sayı: 22-23, ANKARA
- _____, 1970, Erzurum Ovasının Beşeri ve İktisadi Coğrafyası. Atatürk Üniv. Yay.No:101, İşletme Fak.Yay.No:9, Araştırma Seri No: 7, ERZURUM
- _____, 1973, "Erzurum Coğrafyası Tabiî ve Beşerî Özellikleri" Atatürk Üniv. 50. Yıl Anıması, Erzurum ve Çevresi Cilt: 1, ERZURUM
- SÜR, O., 1961, "Pasinler Ovası ve Çevresinde Jeomorfolojik Müşahadeler." Türk Coğrafya Dergisi. Yıl: XVII, Sayı No: 21, İSTANBUL

TANOĞLU, A., 1969, Nüfus ve Yerleşme. İstanbul Üniv.Yay.No: 1183,
Edebiyat Fak. Coğr. Ens.Yay.No: 45, İSTANBUL.

TÜMERTEKİN, E., 1978, Beşerî Coğrafyaya Giriş. İstanbul Üniv.Yay.
No: 2464, Coğrafya Enst. Yay. No: 100, İSTANBUL.

ANKET ÖRNEKLERİ -FOTOĞRAFLAR ŞEKİLLER

ANKET FORMU

- FORM.1 -

KÖY MUHTARINA VE BİLİRKİŞİLERE SORULACAK SORULAR:

Anketin uygulandığı tarih

Anketin uygulandığı köyün adı(yeni):.....(eski).....

Anketi cevaplayanın adı ve soyadı:.....

Doğum yeri yılı:.....

Mesleği ve tahsil durumu:.....

KÖYÜN TARİHÇESİ VE KONUMU:

- 1- Köyün kuruluş tarihiTarihçesi
- 2- Köyün ilk sakinleri
- 3- Köyün ilk kuruluş yeri
- 4- Köyün mahallesi sayısı ve adları
- 5- Köyün adı..... Mahallerin adları.....dayanır.

KÖYÜN FİZİKİ COĞRAFYASI:

- 1- Köy sınırları içerisindeki vadilerin adları.....
- 2- Köy çevresinde aşırı sıcak ve soğuk nezaman
ne kadar..... devamlı.....
- 3- Karın yerde kalma süresi.....
- 4- Köyün hâkim bitki örtüsü nedir?.....
a- Step b-Ağaç
- 5- Bitki örtüsü ne zaman yeşerir, ne zaman kurur?.....
- 6- Köyde hangi tür toprak hakimdir.....
- 7- Toprak çatlaması görülür mü, ne zaman.....
- 8- Köyde kuyu..... çeşme..... pınar..... vardır.
- 9- Köyde göl..... gölek..... havuz..... vardır.

KÖYÜN BEŞERİ COĞRAFYASI :

A. NÜFUS

- 1- Köyün toplam nüfusu.....
- 2- Köyde kadın..... erkek.... çocuk.... vardır
- 3- Köyde tarımla uğraşmıyan aile sayısı
- 4- Köyden şehire göç edenler nereye..... kaç aile...
- 5- Köyden yurt dışına gidenler yıl.....
- 6- 1986 yılında kız ç. erkek ç.döğdu.
- 7- " " " ç. erkek ç. öldü.
- 8- Köy..... bucacı..... ilçesi iline bağlıdır.
- 9- Köyde sağlık ocacı..... yılından beri.....
- 10- Köyde salgın hastalık..... yapılan işlem.....
- 11- Köyde aşı yapılıyor..... aşıları yapıldı.
- 12- Köyde nüfus artışı / azalışı var, sebepleri.....

B. YERLEŞME

- 1- Köyde ilk ev yapıldı, oturuluyor mu?.....
 - 2- Köyünüzde ev yapılırken ailevi bağlar gözönüne alınıyor mu.....
 - 3- Köyünüze ilk..... yerleşti, nüfusu vardı.
 - 4- Köyünüze diğer köylerden, şehirden.....gelin geldi.
 - 5- Köyümüzden başka köy ve şehire..... gelin gitti.
 - 6- Köyde toprak....., saç-levha..... örtülü ev vardır.
 - 7- Köyde taş....., kerpiç, betonarme..... ev vardır.
 - 8- Ev yapımında kullanılan malzemeler.....
 - 9- Malzemeler nereden temin ediliyor.... temininde güçlük çekiliyor mu.....
 - 10- Köydeki sosyal konutlar hangileridir.....
-

KÖYÜN EKONOMİK COĞRAFYASI:

A. TARIM:

- 1- Köyde ziraate elverişli arazi.... sulu.... kıraç.... dönümdür.
- 2- Ailelerin elinde bulunan arazi.
Sulu: En az..... en çok..... ortalama.....
Kıraç: En az..... en çok.....ortalama.....
- 3- Arazisi olmayan aile var mı, kaç aile.....
- 4- " " aileler geçimini ne ile sağlıyorlar.....
- 5- Köyünüzde bir ailenin geçinebilmesi için kaç dönüm araziye ihtiyaç vardır.....
- 6- Köyünüzde ortakçılık kiracılık.... aile yapıyor.
- 7- " yetişen ziraat ürünleri.....
- 8- Ortalama verim.....
- 9- Tarımda kullanılan araç ve gereçler.....
- 10- Tarımda " gübre çeşitleri.....
- 11- " ilaçlama
- 12- Sulama yeterli mi.....
- 13- Ziraat ürünlerin pazarlaması kooperatif

B. HAYVANCILIK:

- 1- Köyünüzün yayla(çayır ve mera) alanları..... dönümdür.
- 2- Yaylanın köye uzaklığı adı.....
- 3- Köyünüzdeki toplam hayvan sayıları: İnek....öküz.....
koyun..... keçiat.....
- 4- Köyünüzde arıcılık, tavukçuluk..... aile yapıyor.
- 5- Yaylada otlama..... başlar, son bulur.
- 6- Yaygın hayvan hastalıkları.....
- 7- Veteriner kontrolü dir.

- 8- Kışın hayvanlar..... barındırılıyor,.....besleniyor.
- 9- Süt verimi: İnek....., koyun..... keçi..... günlük litredir.
- 10- Tarım ve hayvancılıkta verim düşüklüğünün sebepleri....
- 11- Köyünüzde bulunan hayvan ırkları.....

ULAŞIM - TİCARET :

- 1- Köyünüze kadar karayolu durumu.....
- 2- Şehirle ulaşım nasıl sağlanıyor.....
- 3- PTT acentası..... tarihinde açıldı
- 4- Köyün sattıkları.....aldıkları.....
- 5- Köyde ticaretle uğraşan kişi, ticareti yapıyor.
- 6- Köyde bulunan ticarethaneler.....

KÖYDE YAŞAYIŞ

- 1- Köyde yakacak durumu.....
- 2- " içme suyu.....
- 3- Köyün beslenme durumu.....
- 4- " Yiyecek "
- 5- Köyde fırın..... var mı, tarihi.....
- 6- Köyde eğlence yeri.....park..... düğün salonu....vardır.

Son soru:

Yukarıdaki sorulara bağlı olarak istekleriniz? Köyün başlıca sorunları nelerdir? Önerileriniz neler olabilir?

- 1-.....
- 2-.....
- 3-.....
- 4-.....
- 5-.....

KÖY İLKOKUL VE ORTAOKUL MÜDÜR VE ÖĞRETMENLERİNE SORULACAK SORULAR

Anketin uygulandığı tarih.....

" " köyün adı:.....

Anketi cevaplayanın adı-soyadı:.....

Tahsil durumu:.....

Doğum Yeri ve Y.....

KÖYÜN EĞİTİM DURUMU:

- 1- Okulunuzun adı:.....
- 2- Kuruluş tarihi:.....
- 3- Toplam öğrenci sayısı:.....
- 4- Sınıflara göre öğrenci sayısı.....
- 5- Bugüne kadar kız.... erkek.... toplam..... öğrenci diploma almıştır.
- 6- Başlangıçtan bugüne kadar yıllara göre verilen diploma sayısı.....
- 7- Üniversite öğrenimi yapanların sayısı
- 8- Okulun öğretmen sayısı.....
- 9- " araç gereç durumu.....
- 10- Okulun lojmanı varsa kısa bilgi.....

KÖYDE HANE BAŞKANLARINA SORULACAK SORULAR:

Anketin uygulandığı tarih:.....

" " köyün adı :.....

Anketi cevaplayanın adı-soyadı:.....

Mesleği :.....

Doğum yeri yılı :.....

Tahsil durumu :.....

Hane içindeki durumu :.....

-
- 1- Aileniz toplam kaç kişi.....
 - 2- Aile bireylerinin yaşları.....
 - 3- Evli oğlunuz var mı? Sizinle mi oturuyor?.....
 - 4- Köyün yerlisi misiniz....., eğer dışarıdan geldiyseniz ne-
reden..... ne zaman.... geldiniz
 - 5- Ailenizden köyden dışarıya göç eden var mı.....
 - 6- Son beş yıl içinde ailenizde ölen var mı.... yaşı....
 - 7- Ailenizdeki bireylerin eğitim durumu.....
 - 8- Kız çocuğunuzun sizce okuması doğru mu.....
 - 9- Ailenizde üniversiteye giden var mı.....
 - 10- Hasta olduğunuz zaman ne yapıyorsunuz.....
 - 11- Eviniz kaç tarihinde yapıldı... ..
 - 12- Evinizin inşaat malzemesi..... kat sayısı.... örtü....mal-
zemesi..... oda sayısı.....
 - 13- Evinizde şunlar var mı: Tuvalet, Banyo, Salon, Balkon,
 - 14- " Hangi eklentiler var.....
 - 15- Evinizin kuruluş alanı:.....
 - 16- Kaç dönüm tarlanız var: sulu....., kıraç.....

- 17- Ortakçı ve kiracı usulü tarlanız var mı.....
- 18- Toprağınız yoksa ne işle müşgulsünüz.....
- 19- Tarlanıza ne ekiyorsunuz.....
- 20- Tarladan bire kaç ürün alıyorsunuz.....
- 21- Gübre kullanıyormusunuz..... ne kadar.....
- 22- Şunlardan hangileri var: Traktör, Biçer, döver, tırpan, orak, kara saban.....
- 23- Sulamada güçlük çekiyormusunuz....
- 24- Pazarlamayı nasıl yapıyorsunuz.....
- 25- Şahsınıza ait çayır ve meranız var mı.....
- 26- Şu hayvanlardan kaçar tane vardır: Öküz, inek....., koyun....., keçi..... At.....Tavuk.....
- 27- Hayvanlarda süt verimi.....
- 28- Hayvanlarınızı kışın ne ile besliyorsunuz.....
- 29- Evinizde bulunan hayvan ırkları.....
- 30- Şehire ayda kaç defa gidip geliyorsunuz.....
- 31- Evinizde yakacak olarak ne kullanıyorsunuz.....
- 32- " su ve elektrik var mı.....
- 33- Günlük yiyecekleriniz.....
- 34- Maddi durumunuz.....yıllık geliriniz.....
- 35- Evinizde şunlardan hangileri var: Buzdolabı, çamaşır makinası, elektrik süpürgesi, ütü, radyo, teyp, televizyon.....
- 36- Evinizde maaş karşılığı çalışan var mı.....

Son soru: Yukarıda sorulan sorulara bağlı kalarak istekleriniz? Ayrıca önerileriniz nelerdir?

- 1-
- 2-
- 3-

FOTOĞRAFLAR

Foto 1: Dadaşköy'den Genel Bir Görünüş

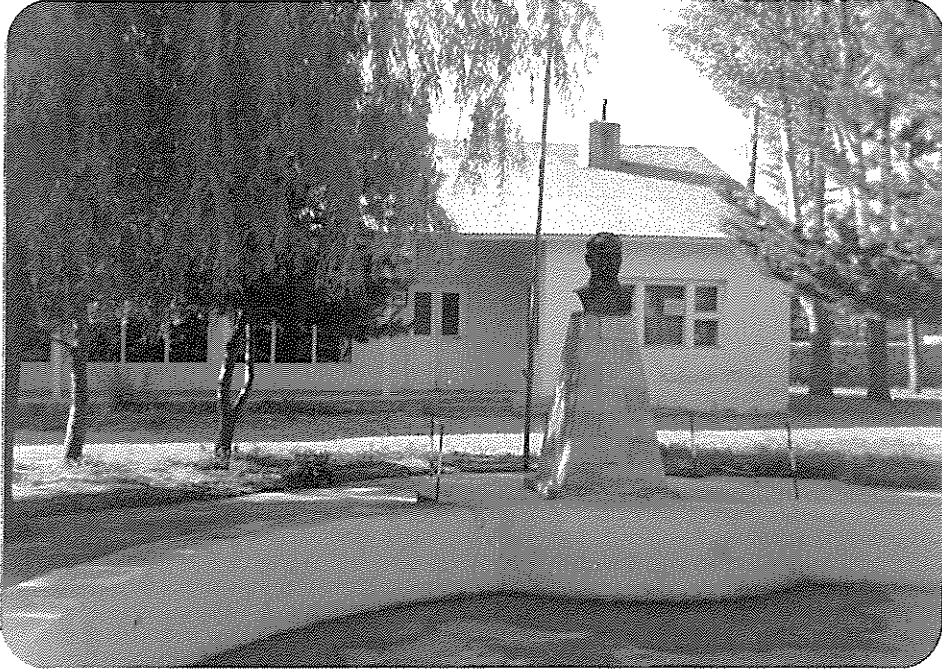

Foto 2: Dadaşköy'ün Muhtarlık Binası

Foto 3: Dadaşköy Ortaokulu

Foto 4: Dadaşköy İlkokulu

Foto 5: Ortaokul ve İlkokula ait Lojmanlardan Bir Görünüş

Foto 6: PTT Binasından Bir Görünüş

Foto 7: Ağır Bakım Tamir Fabrikası Lojmanları

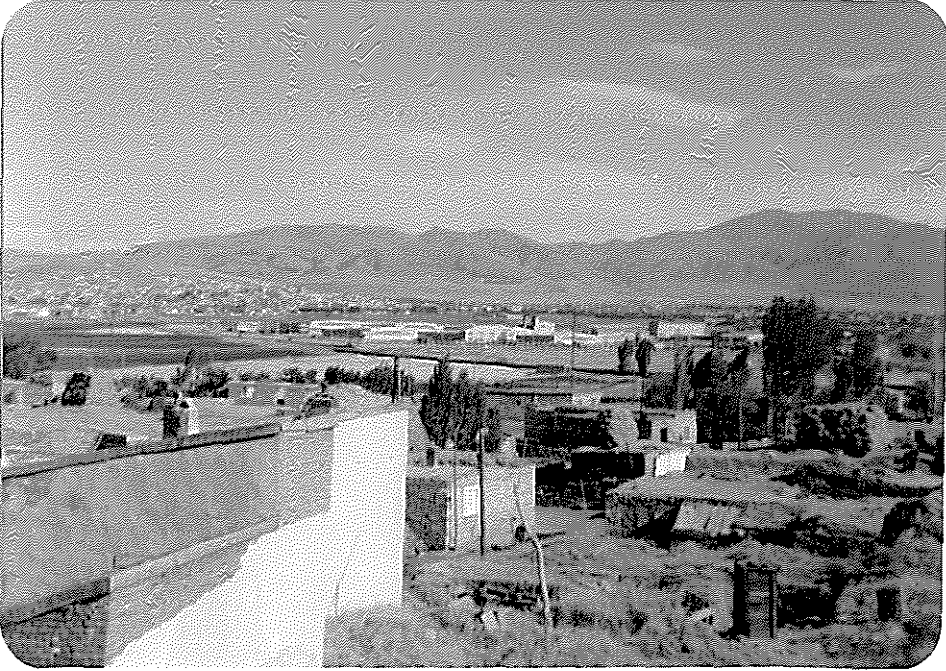

Foto 8: Köyün Jüneyinden Bir Görünüş (Geri Planda Ağır Bakım Fabrikası)

Foto 9 : Dadaşköy'deki Tabakhane Binası

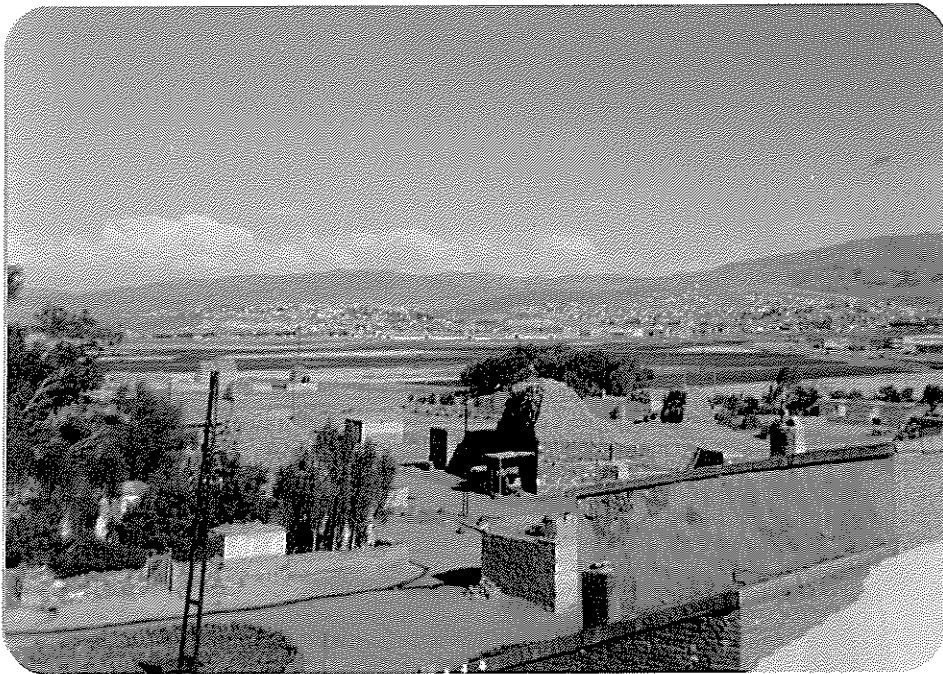

Foto 10 : Dadaşköy'ün Doğusundan Bir Görünüş (Geri Planda Köyün Marım Alanları)

Foto 11 : Dadaşköy'ün Yakınından Geçen Şehiryolu Deresi

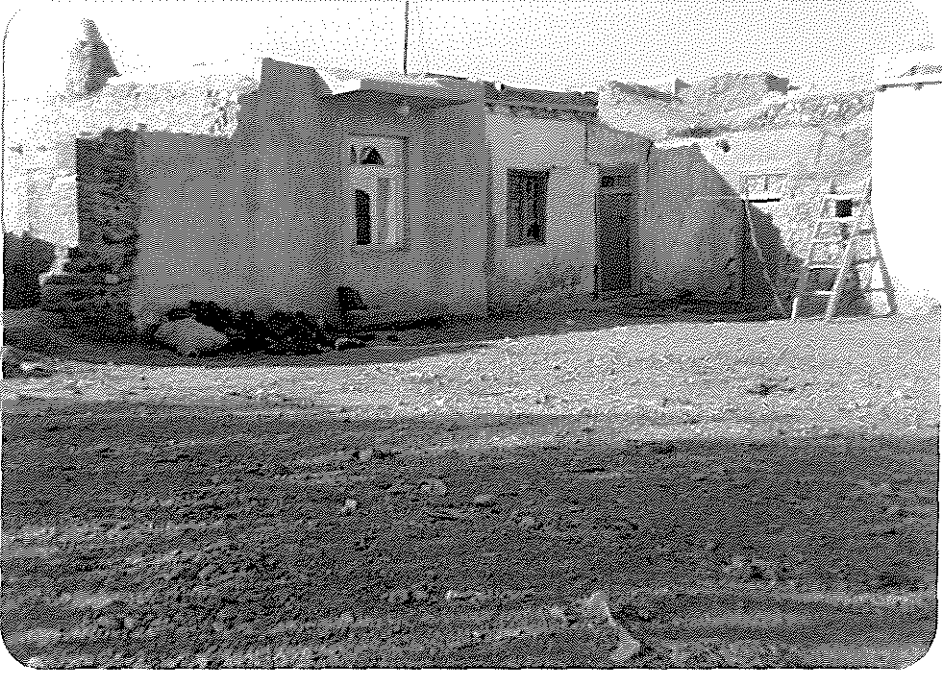

Foto 12 : Taş, Kerpiç ve Tuğla Kullanılarak İnşa Edilmiş
Bir Konut ve Eklentileri

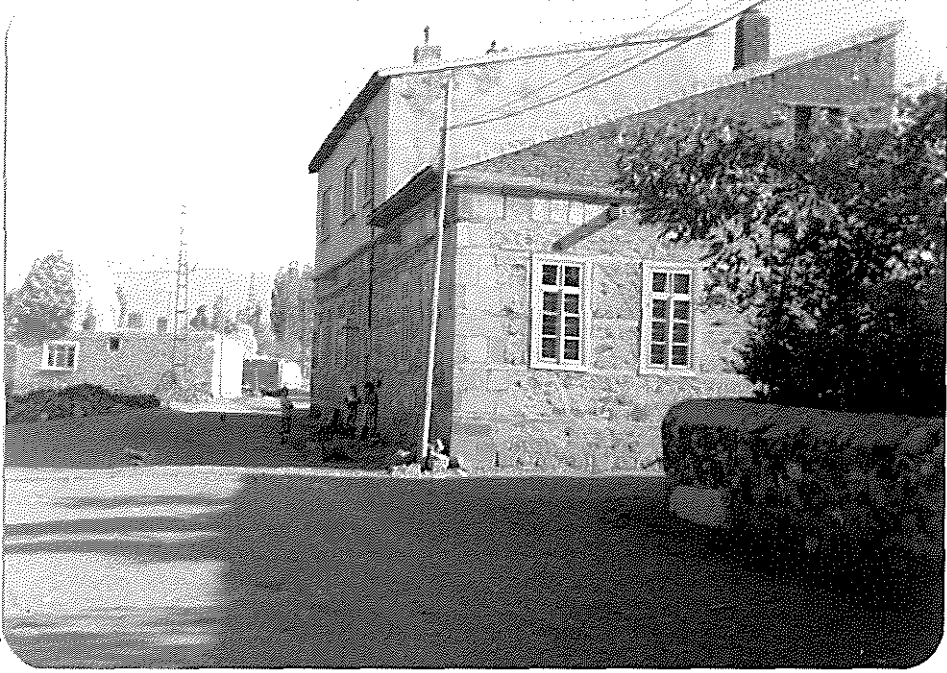

Foto 13 : Kesme taştan İnşa Edilmiş ve Örtü Malzemesi
Saç Olan Bir Konut Örneđi

Foto 14 : Geleneksel İnşaat Tarzına Bir Örnek

Foto 15 : İki Katlı Modern Konut, Sağ Tarafıta Kerpiçten İnşa edilmiş Eklentisi İle Birlikte Görülmekte

Foto 16 : Köyde İki Katlı Modern Bir Konut